

INSTITUTUL DE ISTORIE

Cu titlu de manuscris
CZU: 608.1: 241 (043.2)

BANARI ION

**BIOETICA ÎN RAPORT CU VALORILE CREȘTINE
FUNDAMENTALE: ANALIZĂ TEORETICO-METODOLOGICĂ**

632.01 – ETICĂ ȘI BIOETICĂ

Autoreferatul tezei de doctor în filosofie

CHIȘINĂU, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei de filosofie și bioetică a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

Conducător științific:

ȚÎRDEA Teodor, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar

Referenți oficiali:

ROȘCA Ludmila, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

POPESCU Leontin, doctor în teologie, profesor universitar (România)

Componenta Consiliului Științific Specializat:

CAPCELEA Valeriu, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, *președinte*

TROIANOWSKI Lidia, doctor în filosofie, conferențiar cercetător, *secretar științific*

BOBÂNĂ Gheorghe, doctor habilitat în filosofie, profesor cercetător/profesor universitar

PASCARU Ana, doctor habilitat în filosofie, conferențiar cercetător

COANDĂ Svetlana, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

MEREUȚĂ Ion, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar

OJOVANU Vitalie, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la 26 iunie 2018, ora 14.00 în ședința Consiliului științific specializat D 15 632 01– 04 din cadrul Institutului de Istorie al AȘM (Chișinău, MD–2001, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, etajul 4, sala 408).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate în Biblioteca Națională a Republicii Moldova, în Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la data de 26 mai 2018

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

TROIANOWSKI Lidia, doctor în filosofie, conferențiar cercetător

Conducător științific,

ȚÎRDEA Teodor, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar

Autor,

BANARI Ion

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei investigate derivă din necesitatea de a redimensiona un dialog interdisciplinar contemporan între filosofie, teologie și știință. Aceste entități manifestă forță decizională în rezolvarea problemelor sociale provocate într-un final tot de ele. Domeniile nominalizate se formează și evoluează separat, iar progresele din spațiul pe care le abordează sunt interpretate reciproc la un anumit timp și într-un anumit context; totodată, subiectele cercetate și rezultatul interpretării lor determină distorsionări morale în coeziunea grupurilor sociale. Forma dialogului între filosofie, teologie și știință este unul clasic și foarte vechi, însă conținutul lui este contemporan, care produce noi dileme existențiale, fără precedent. Respectivul deziderat cuprinde o abordare largă și complexă, iar atingerea lui devine posibilă dacă trasăm arii concrete de studiu ce ar reprezenta fiecare din entitățile specificate supra. Astfel, acest dialog își însușește caractere particulare ce sunt necesare pentru o dinamică succesivă a componentelor existenței, conforme tiparelor lumii obiective. Specificul prezentei investigații rezidă în faptul că este luat în atenție raportul dintre valorile creștine fundamentale, subiecte pe care sunt axate filosofia, bioetica și medicina, relația între care se dovedește a fi importantă la fundamentarea, promovarea și interpretarea diverselor probleme survenite atât în societatea contemporană, cât și în activitatea medicală ca rezultat al dezvoltării sociale.

Actualmente, societatea se confruntă cu multiple probleme generate de progresul științifico-tehnic, iar bioetica își propune să le cunoască pentru a le depăși. În încercarea de a trece limita pericolului prevăzut, e necesară atât conștientizarea lui, cât și remediarea atitudinii omului față de componentele existenței sale ce pot provoca riscuri pentru viață. În acest context, este necesar, în primul rând, să stabilim esența firească a vieții (un rol important în acest sens au valorile creștine fundamentale) și, în al doilea rând, să determinăm valoarea eticii în activitatea științifică (spațiu de abordare a bioeticii), pentru a exclude divergențele ce survin între moralitate și vietate. Astăzi, în cadrul disputelor ce generează asemenea disensiuni, cu dificultate poate fi stabilită o scară a valorilor care ar indica cu precizie ce este admis și ce nu este admis, iar opțiunea de a stabili o ierarhie a valorilor nu poate fi fundamentată doar pe cunoștințele obținute, tot așa cum nu poate fi lăsată la latitudinea unor cercuri profesionale care vor interpreta în mod unilateral respectivele valori tradiționale. Existența socială, determinată tot mai mult de procesul secularizării, tehnologizării, scientizării, comercializării și globalizării, se poziționează în faza de devalorizare și dezumanizare a medicinei și, în general, a relațiilor sociale. Tot mai des apar situații când viața omului nu mai are valoare, dacă se suprapune un anumit profit imediat. În aceste condiții, se pretinde la o redimensionare a valorilor și orientărilor axiologice fiind luată în calcul atât evoluția existenței sociale, cât și dezvoltarea cercetărilor științifice biomedicale, unde valorile tradiționale, progresul social și cel din domeniul științific să fie abordat și interpretat prin prisma continuității în dezvoltarea umanității și nu prin depășire sau anihilare.

În cadrul interacțiunii valorilor creștine cu diverse orientări ale bioeticii, ce ar viza, pe de o parte, realitatea socială și, pe de altă parte, cercetările științifice, se întrevide ambianța a trei mari segmente: 1) cercetările ce implică biosul, inclusiv cel uman, 2) protejarea viului și 3) modul de a fi al muncii științifice, în cazul nostru – al activității medicale. Interesele empirice, care predomină în societatea post-modernă, corespund cu debutul unei aplicații conceptuale a categoriilor universale, în favoarea unor interese particulare ce sunt „rupte” uneori de tiparul lor integral. Domeniile științei care au ca

obiect de studiu părți ale viului întrebuințează caracteristici ce vizează biosul cu noi perspective, având conotații resemnificate cu influențe specializate și reduționiste, în dependență de priorități, interese, fie profesionale, sociale sau chiar de grup, mai ales, când este vorba despre o etică aplicată. Acest fapt se face mai evident în ultimul secol, când moralistii, în mod predominant cei din statele occidentale și din cele dependente de acestea, abordează problema cu privire la începutul vieții umane. Subiectul reappare în centrul atenției sub influența progresului științifico-tehnic (din domeniul embriologiei), precum și din dorința de a legitima avortul cauzat de traumele produse în rezultatul violurilor, incesturilor sau în urma apariției unor malformații ale embrionului, fie în rezultatul unor cercetări genetice cu interes comercial. Cu alte cuvinte, dacă în preocupările clasice ale eticii problema embrionului debuta cu întrebările axate pe momentul din care acesta urmează a fi considerat ființă umană, astăzi ea începe cu întrebări ce vizează forma biologică a embrionului, centrată, în mod pronunțat, pe perfecționismul lui fizic.

Cercetările științifice în domeniul medicinei, implicând și posibilitățile tehnice, creează deseori confuzie cu privire la unele decizii terapeutice. Aceasta, la rândul său, provoacă în societate diverse dispute și ciocniri emotive ce eclipsează autoritatea și credibilitatea personalului medical. În acest context, ca exemplu pot fi aduse cazurile care au avut loc în spațiul autohton, când unele decizii ale personalului medical au pus unele familii în fața alegerii dintre diagnostic, acțiunile medicale post-diagnostic și persuasiunea lor spiritual-morală. Verticalitatea spirituală de care au dat dovadă multe familii a demonstrat relativitatea deciziei medicale față de ființa vie concepută (cazurile când medicii recomandau avortul pe motiv că sunt depistate anumite malformații la embrion sau alte situații, iar în final s-a născut un copil sănătos). Totodată, nemulțumirea subiecților sau a familiei implicate în actul terapeutic nu a fost problema ce ține de cunoștințele medicale, ci de atitudinea, modul de abordare a problemei de către personalul medical. Respectiv, specialistul însuși, în practica sa, nu rareori este pus în situația să aleagă între realizările medicinei contemporane și convingerile sale spirituale. Aceste circumstanțe implică nu doar reglementări filosofice, etice sau juridice, ci și religioase. Întrebarea, cine monitorizează acțiunea medicului atunci când el este în afara spațiului normativ moral sau legislativ este una actuală, care implică o analiză interdisciplinară, unde factorul religios se dovedește că exercită o influență necesară.

La rândul lor, reprezentanții ecleziastici promovează în diverse medii sociale, atitudini rezervate și poziții extremiste față de noile posibilități medicale, care, analizate mai atent, nu contravin, de fapt, valorilor creștine fundamentale. Această stare de lucruri face ca omul vulnerabil din punct de vedere religios poate să recurgă involuntar la acțiuni imorale atât față de propria sa viață, sănătate, cât și față de a celor din jur. Actualmente, este necesar ca nicio dată ca oamenii de știință din diverse domenii: filosofie, etică, bioetică, inclusiv cel teologic, să dea dovadă de o activitate sporită în soluționarea disputelor interdisciplinare, fapt ce ar familiariza reprezentanții săi cu admisibilitatea noilor practici medicale. Totodată, se impune crearea unui instrument viabil de trasare a căilor de consiliere a subiecților implicați în diverse probleme de bioetică – consecințe ale progresului tehnologic.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Lucrările feritoare la teoria bioeticii există și sunt multiple, bine structurate în diferite traiectorii și continuă să apară noi direcții și modalități de abordare. Însă, în analiza bioeticii, în raport cu teologia creștină, în general, și cu valorile creștine, în mod special, nu a fost efectuată o abordare concretă de către filosofi, teologi și cercetătorii

din domeniu, deși unele raportări tangențiale necesare studiului nostru întâlnim la diverși autori. În această conjunctură consemnată survine o diversitate de publicații în care se reflectă valoarea raportului etosului creștin format în primele opt secole (de unde s-a impus și sintagma *valori creștine fundamentale*) cu bioetica.

Lucrările ce vizează problema de cercetare le putem preliminar deviza în *patru grupe*. Implicațiile autorilor din *prima grupă* se concentrează asupra subiectelor ce includ statutul, granițele investigaționale și locul bioeticii în structura științelor contemporane, precum și criteriile de interconexiune a celorlalte domenii în spațiul eticii viului. Aceste abordări le întâlnim la V.R. Potter, T.L. Beachamp și J.F. Childress, T. Țârdea, E. Sgreccia și V. Tambone, G. Durand, M.M. Kiseleov, S.V. Vekovșinina și V.L. Kulinicenko, N.N. Sedova, T.V. Mișatkina, E.S. Yaskevici, P. Chirilă, L. Gavrilă, C. Gavrilovici, A. Băndoiu, J. Bernard, C. Debru, R. Masse, B. Iudin etc.

Din a *doua grupă* fac parte lucrările filosofico-științifice și teologice, apreciate în măsura în care pot fi utilizate drept sursă pentru structurarea, ierarhizarea, definirea fenomenului valoric creștin în spațiul bioetic, precum și tratatele ce implică probleme de bioetică medicală prezentate printr-o tematică creștină. Aceste subiecte au fost abordate de H.T. Engelhardt, J. Breck, G. Mantsaridis, L. Popescu, Ș. Iliaie, M. Buta, I.V. Silueanova, C.Yannaras etc.

Diversitatea literaturii teologice creștine, precum și specificul în care sunt analizate unele subiecte de bioetică practică, necesită o incursiune și asupra unor opere teologice ce corespund creștinismului primar. Acestea, lucrări, reflectă geneza, forma, esența ontologică și antropologică a valorilor creștine care formează a *treia grupă* de lucrări. În acest context, sunt de menționat lucrări și personalități marcante care s-au manifestat la începuturi: lucrări – Didahia, Scrisoarea lui Pseudo-Barnaba, Păstorul lui Herma, Scrisoarea către Diognet etc.; personalități – Atenagora Atenianul, Tertulian, Grigorie de Nyssa, Fericitul Augustin, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin, Toma d'Aguiño etc.

A *patra grupă* o formează lucrările axate pe studierea naturii, structurii și ierarhiei valorilor pentru a cristaliza un suport conceptual la sistematizarea și interpretarea valorilor creștine implicate în abordările bioetice. La configurarea respectivelor subiecte contribuie lucrările autorilor R. Otto, N. Hartman, T. Vianu, P. Andrei, M. Scheler, I. Biriș, N. Râmbu, V. Ojovanu etc.

Ansamblul de publicații contemporane care determină condițiile existențiale ale dialogului între filosofie, teologie și știință este caracterizat prin faptul că sunt cercetate diverse aspecte, având fundament conceptual reprezentările particularizate ale domeniului. Însă, analiza provocărilor morale ale societății actuale condiționate de criza antropoinvazională implică un studiu cu pondere ontologică, respectând tiparul realității. Un așa studiu este destul de dificil de realizat de pe poziții specializate și cuprinde traiectorii multiaspectuale ce întrunesc multiple laturi rămase necercetate. Până la moment, nu este clar evidențiat specificul, conținutul, structura valorilor creștine fundamentale, valabile pentru un studiu bioetic, la care ar participa majoritatea comunităților creștine. Se impune identificarea unui perimetru conceptual și metodologic, care ar permite ierarhizarea conținutului valorilor creștine, care pot să servească drept teme teoretic și practic în discursul bioetic. Pe lângă toate acestea, practica socială, societatea contemporană și progresul științifico-tehnic impune noi obiective, și anume: nu doar de a identifica într-o lume pluralistă din punct de vedere moral și religios structura, conținutul și ierarhia valorilor creștine fundamentale, care să participe în dezbaterile

bioetice, dar și de a aborda condițiile când și cum ethosul creștin precede cunoștințelor bioetice și invers ar urma lor. Această conjunctură teoretică și practică a determinat, în cele din urmă, să trasăm scopul respectivei investigații.

Scopul tezei de doctorat constă în conceptualizarea și promovarea conexiunii bioetică-valoare creștină fundamentală atât în cadrul cercetărilor biomedicale și actului medical contemporan, cât și în practica socială.

Întru atingerea acestui scop, ne-am propus realizarea următoarelor **obiective**:

1) a elucida concepțiile fundamentale existente în literatura de specialitate (filosofie, etică, etică aplicată, bioetică, teologie) cu privire la interacțiunea dintre bioetică și valorile creștine fundamentale;

2) a stabili suportul conceptual și metodologic al conexiunii bioetică-valoare creștină fundamentală;

3) a determina spațiul și sensul constitutiv al valorilor creștine atât în bioetică, cât și în societatea contemporană;

4) a caracteriza din punct de vedere structural valorile creștine fundamentale implicate în practica bioetică;

5) a stabili elementele de acomodare a bioeticii la factorul religios creștin și, vice-versa, bioetizarea lui;

6) a aborda problema privind necesitatea bioeticii sociale în interconexiunea dintre etica viului și valoarea creștină fundamentală.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea raportului dintre bioetică și valorile creștine fundamentale s-a realizat prin aplicarea: 1) metodelor sistemico-discursive; 2) instrumentarului metodologic al eticii și bioeticii; 3) metodologiei teologice; 4) unor orientări metodologice-conceptuale în studiul bioetică-teologie creștină.

Noutatea și originalitatea științifică. *Noutatea științifică* a tezei rezidă în promovarea unei viziuni de ansamblu, sintetice și interdisciplinare, în abordarea complexă a interacțiunii dintre bioetică și valorile creștine fundamentale, pentru a determina impactul lor asupra actului medical contemporan. În teză se propune o structurare și clasificare novatoare a valorilor creștine fundamentale, fiind conturat un nou domeniu filosofico-teologic – *axiologia creștină*, distingându-se astfel instrumentarul teoretic de interacțiune a ei cu bioetica. Dat fiind faptul, că în spațiul autohton există anumite deficiențe de cunoștințe bioetice și o criză a eticii aplicate în procesul administrării actului medical, autorul propune mecanisme ce au drept suport repere bioetice și teologice, pentru a realiza ghiduri de bioetică care să conțină aspecte morale în diferite situații profesionale. Motivul invocat rezidă în faptul că actualmente această problemă nu ține doar de calitățile individuale ale personalului medical, dar și de factorii sociali, din afara spitalului, care se dovedesc a fi decisivi în promovarea sănătății populației. Inovația lucrării constă și în faptul că autorul prezintă modele practice de antrenare a reprezentanților ecleziastici în consilierea persoanelor implicate și afectate de noile posibilități medicale, ținând cont de conservatorismul irațional manifestat de unii reprezentanți ai cultului religios.

Originalitatea studiului consistă în conceperea și prezentarea de către autor în calitate de fapt inedit a oportunității metodologice a bioeticii sociale, a procesului de bioetizare și de adaptarea bioeticii la socium, în general, și la comunitatea creștină, în particular.

Problema științifică importantă soluționată în cadrul cercetării realizate își găsește exprimarea în abordarea valorilor creștine raportate la sferele activității umane, în general, și la activitatea biomedicală, în mod special. Accentul se plasează pe ideea că

motivul crizei spiritual-morale a societății contemporane constă în secularizarea exagerată și în abordările cu accent pronunțat, uneori subiective, ale unor teologi creștini vizavi de noile inovații și practici științifice, fapt ce permite racordarea valorilor creștine cu practica medicală prin instrumentarul conceptual și metodologic al bioeticii sociale.

Semnificația teoretică rezidă în implementarea rezultatelor studiului valorilor creștine fundamentale în activitatea medicală, cu tendință interdisciplinară, valorile fiind concepute în cadrul unitar al bioeticii. Aceasta se exprimă prin:

- prezentarea sensului conceptual al valorilor creștine;
- oferirea unei varietăți teoretice a spectrului valoric creștin în analizele bioetice;
- lansarea viziunii optime de prezentare structurală a cadrului axiologic creștin;
- relevarea, la moment, a celor mai evidente registre de valori creștine implicate în analiza bioetică;
- explicarea existenței obiective a tandemului: bioetică–valori creștine;
- accentuarea rolului axiologiei creștine în soluționarea unor probleme presante ale civilizației post-moderne;
- configurarea unui suport metodologic congruent din perspectiva actului medical contemporan.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în faptul că teza are un caracter teoretico-practic interdisciplinar care cuprinde:

- elaborarea unor studii științifice de rigoare în care se vor dezvolta ideile expuse în lucrare pentru soluționarea unor probleme din societatea contemporană și activitatea medicală, pentru aprofundarea studiilor în domeniul axiologiei, bioeticii, eticii etc.;
- perfectarea programelor de curs pentru studenții instituțiilor de învățământ superior, completarea manualelor de filosofie și bioetică cu noi compartimente;
- crearea unui cadru adecvat optimizării relațiilor spiritual-morale dintre medicină și socium;
- formularea și propunerea soluțiilor pentru rezolvarea unor probleme concrete din societate, inclusiv prin instrumentarul metodologic al bioeticii sociale, în scopul redresării actualei stări de lucruri și evitării unor consecințe negative în viitor;
- promovarea prin diferite filiere și instituții sociale a unor postulate teologice cu efect formativ, ce intersectează zona de interes a organizațiilor de stat, politice, religioase, comunitare în privința remedierii unor tendințe obstrucționiste curențe din sfera spiritual-morală a societății și medicinei, întru formarea generațiilor apte să se afirme prin membrii săi ca profesioniști și cetățeni ai unei societăți cultural evoluate.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. În condițiile existențiale contemporane, ale crizei antropoinvairimentale, când se face tot mai simțit pericolul unui omnicid planetar, având loc o implicare insistentă a tehnologiilor performante în ramurile științei ce cercetează viul, însoțită de implementarea rezultatelor acesteia, devine oportună interconexiunea postulatelor etico-filosofice, teologice și științifice.

2. Analiza proceselor de secularizare, tehnologizare, scientizare, informatizare, comercializare și globalizare a societății oferă posibilitatea de a descoperi ipostaze existențiale fără precedent ce determină un nou registru valoric, care ar include, în același timp, componente etico-biologice și teologice, fapt ce ar constitui un reper esențial în ghidarea acțiunilor medicale contemporane.

3. Corelația bioetică – valori creștine fundamentale în contextul medical și social

contemporan oferă sub formă de imperativ categoric posibilitatea reliefării unui suport metodologic interdisciplinar atât pentru abordările științifice medicale, cât și pentru practica terapeutică.

4. În temeiul cercetării efectuate, poate fi evidențiată cerința implicării active a bioeticii în diferite sfere de activitate socială, inclusiv în medicină. Aceasta relevă necesitatea promovării bioeticii potteriene prin evitarea unor denaturări teoretice ce diminuează statutul său interdisciplinar.

5. Imixtiunea noilor descoperiri științifice, aplicarea lor, efectele ce se produc în existența socială generează controverse societale, ce sunt deseori accentuate cu referire la valorile clasice, tradițiile religioase, obiceiurile încetățenite de-a lungul timpului, fapt ce oferă posibilitatea apariției unei noi direcții de cercetare a eticii viului prin prisma bioeticii sociale.

Implementarea rezultatelor științifice. Acestea au fost expuse în 32 de lucrări științifice și didactice, dintre care articole de sinteză, materiale publicate peste hotare, în unele compartimente din programele universitare (USMF „N. Testemițanu”). Varii subiecte actuale ale tematicii investigate au fost puse în discuție de către autor la forumuri științifice naționale și internaționale, au servit drept reper la realizarea unor proiecte științifice naționale și internaționale, iar unele principii elaborate de autor au fost aplicate în activitatea Centrului Național de Bioetică din Republica Moldova ș.a.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele investigației au fost aprobate în diverse moduri. Unele dintre acestea au fost prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale. Începând cu anul 2005, în fiecare an au fost elaborate și publicate articole științifice având în calitate de subiect problema interconexiunii bioetică–valoarea creștină și necesitatea constituirii respectivei conexiuni, în mod preponderent, în corelație cu activitatea medicală. În această perioadă, au fost prezentate și publicate materiale în cadrul conferințelor tradiționale anuale dedicate Zilelor Universității, articole în *Analele Științifice ale USMF „N. Testemițanu”*. Aspecte ale temei de investigație au fost prezentate la conferințele științifice internaționale organizate de Catedra de filosofie și bioetică cu genericul „Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane”. Postulate importante ale temei abordate au fost prezentate și publicate peste hotare în cadrul forurilor științifice internaționale: la Simpozionul al IV-lea internațional de bioetică *Развиток идей биоэтики у европейскому контексту* (Kiev, Ucraina, 2006); la Congresele IV, V și VI Naționale de Bioetică cu participare internațională (Kiev, Ucraina, 2010, 2013, 2016); la conferințele științifice internaționale *Сахаровские чтения. Экологические проблемы XXI века* (Minsk, Bielorusia, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016).

Subiectele de bază ale tezei de doctorat au fost discutate la manifestările științifice internaționale organizate sub auspiciile Academiei de Știință a Moldovei: „Filosofia și perspectiva umană”, la conferințele științifico-practice internaționale *Prin religie și știință spre pace și umanism* (Chișinău, 2006), *Prin ortodoxie și umanism spre reintegrarea Moldovei* (Chișinău, 2008) ș.a. În general, rezultatele investigațiilor au fost prezentate și discutate la 32 de conferințe științifice, inclusiv la 22 de conferințe internaționale (1 articol de categoria B în *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe politice*; 6 articole de categoria C în *Analele științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”*; 15 articole, teze la manifestări științifice internaționale și naționale.

Publicațiile la tema tezei. Ideile științifice expuse în lucrare și-au găsit exprimarea în 23 de articole și rezumate științifice, dintre care una coautor.

Volumul și structura tezei. Teza cuprinde: introducere, trei compartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie (225 de titluri). Textul de bază al tezei este expus pe 130 de pagini.

Cuvinte cheie: bioetică, axiologie, morală, teologie, creștinătate, supraviețuire, medic, pacient.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea întrunește părțile care sunt invocate de regulament: actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, problema științifică importantă soluționată, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei.

În primul compartiment cu titlul **Constituentul tradițional al valorilor creștine și evoluția acestora în spațiul bioetic** sunt nuanțate materialele filosofico-științifice și teologice internaționale și naționale, care permit nu doar determinarea direcțiilor de investigație, ci pot contribui în calitate de bază teoretică și metodologică la argumentarea și sistematizarea tentativelor novatorii în sensul propus de tema lucrării. Astfel, se pune temelia unei corelații structurale bioetică–valoare creștină în contextul existențial contemporan și specificul implicării axiologiei creștine în medicină din perspectiva bioeticii sociale.

Acest câmp problematic este abordat parțial în primul subcompartiment, intitulat **Abordări referențiale cu implicații tangențiale bioetică–valoarea creștină.** În el, sursele la care face referire autorul sunt prezentate ținându-se cont de domeniile implicate în elaborarea conceptelor tezei – filosofic, teologic și bioetic și grupate în două categorii. *Din prima grupă de studii* fac parte cercetările ce reflectează în mod indirect sau tangențial valorile creștine și reprezintă analizele efectuate prin titlul de valori moral-spirituale. Astfel, de la V. Potter, fondatorul bioeticii în calitate de filosofie practică, și până la cele mai în vogă cercetări și analize din acest domeniu, bioetica reflectă subiecte axate pe conținutul teoretic și metodologic, abordând problematica ei practică, care sunt fundamentate pe postulatele eticii clasice. Aceste preocupări conțin, în mod direct sau indirect, elemente sau părți investigaționale ce au tangențe cu valorile moral-spirituale. De fapt, aceste referințe nu sunt prezentate în forme sistematizate, având abordări concrete ale valorilor teologice, însă ele cuprind schițe ce tangențiază cu sistemul axiologic creștin. Totodată, au o importanță deosebită în realizarea unei cercetări dedicate valorilor creștine în cadrul bioeticii și interpretării paradigmelor teologice (creștine) din spațiul practic al eticii viului. Dintre studiile ce au contribuit din punct de vedere teoretic și metodologic la fundamentarea relațiilor dintre valoarea creștină și bioetică poate fi evidențiată lucrarea lui V. Potter *Bioetica – o punte spre viitor* [51]. Merită a fi menționată în calitate de izvor indispensabil la soluționarea problematicii abordate în teză cartea lui T.L. Beachamp și J.F. Childress *Principiile eticii biomedicale* [2]. O contribuție notorie la fundamentarea și evoluția bioeticii în conexiune cu morală creștină au adus italienii E. Sgreccia și V. Tambone în *Manual de bioetică* [39]. În același context, este de remarcat originalitatea studiului ce aparține bioeticianului australian G. Durand *Introducere generală în bioetică: istorie, concepte și instrumente* [16]. Un alt cercetător, care s-a preocupat de decantarea teoretică a bioeticii și a utilizat în studiile sale unele elemente valorice specifice teologiei creștine este filosoful ucrainean M.M. Kiselev; printre acestea se numără *Філософські та світоглядні аспекти біологічної етики* [52]. O abordare teoretică destul de importantă pentru studiul nostru este efectuată în articolele cercetătorilor ucraineni S.V. Vekovșinina și V.L.

Kulinicenko [50]. În lucrarea *Биоэтика: начала и основания*, sunt evidențiate unele sisteme axiologice cu caracter religios (axiologia creștină, axiologia budistă, axiologia iudaică și axiologia islamică), care stau la baza apariției și fundamentării bioetice [50, p. 36]. În același rând, este de menționat aportul teoretic al studiului *Биоэтика как феномен культуры* [53] elaborat de filosoful rus N.N. Sedova. Episoade fragmentare cu privire la valorile spiritual-morale analizate în spațiul bioetic conțin lucrările cunoscuților bioeticieni și filosofi, cum ar fi: J. Bernard, C. Debru, R. Masse, P. Chirilă, B. Iudin, E.S. Yaskевичi, T.V. Mișatkina etc.

A doua categorie de studii, conține studiile bioetice din perspectiva teologiei creștine, unde prevalează postulate din cadrul moralei respective și conțin elemente de bioetică creștină (așa cum o numesc unii teologi). Aceasta cuprinde analizele teologice creștine conexe cu bioetica, care au ca obiectiv problema formării unui sistem al valorilor creștine fundamentale. În această ordine de idei, autorul, reieșind dintr-o abordare concretă, constată, că o analiză propriu-zisă a valorilor creștine nu a fost efectuată de către filosofi, teologii și cercetătorii în domeniu. Însă, elemente conceptuale necesare efectuării prezentei investigații se întâlnesc în diverse lucrări, începând cu *Scriptura Vechiului și Nouului Testament*, efectuate de reprezentanții filosofiei medievale în cadrul patristicii și scolasticii, cum ar fi: Ignățiu din Antiohia, Atenagora Atenianul, Tertulian, Grigorie de Nyssa, Fericitul Augustin, Ioan Damaschin, Toma d'Aguiño [43], iar într-o formă secularizată – de către filosofi perioadei moderne și contemporane.

Unul dintre părinții bioeticii nord-americane, H.T. Engelhardt, contemporan cu V. Potter și coleg cu A. Helegers, contribuie la definitivarea traiectoriei relației dintre bioetică și valorile creștine [18], pe de o parte, iar, pe de altă parte, evidențiază, în mod indirect, unele elemente axiologice creștine concrete, implicate în actul bioetic. O implicație teoretică și practică valoroasă pentru cercetare constatăm în lucrările lui John Breck *Darul Sacru al vieții – tratat de bioetică* [9] și *Trepte pe calea vieții – o viziune ortodoxă asupra bioeticii* [10]. Merită nuanțată și importanța lucrării lui G. Mantsaridis *Morala creștină. Omul și semenul. Poziționări și perspective existențiale și bioetice* [26]. În grupul lucrărilor ce prezintă interes teoretico-practic și metodologic privind valorile creștine în abordările bioetice se înscrie lucrarea teologului și bioeticianului român L. Popescu *Bioetica și perspectiva creștină* [36]. Perspectiva sintetică a moralei creștine specifice primelor opt secole creștine, care implică o mare aplicabilitate și impact în gândirea și decizia bioetică post-modernă, o găsim în lucrările lui Ș. Iliea *Cultura Vieții: aspecte morale în bioetică* [24], *Relativizarea valorilor morale. Tendințele eticii postmoderne și morala creștină* [25] etc.

Al doilea subcompartiment poartă titlul **Aporturi naționale în cercetările corelației bioetice – valoare creștină**. Abordarea problemelor de bioetică și raportul ei cu valorile creștine fundamentale în spațiul autohton poate fi structurată prin redarea unor orientări esențiale care ar corespunde cu etapele de fundamentare a tabloului bioetic contemporan. *Prima orientare* include *spațiul teoretic și metodologic al bioeticii*. Acest câmp conceptual al eticii viului este abordat în mod temeinic în lucrările lui T. Țârdea [44;47; 54; 55]. Domeniul de cercetare al filosofului nu este unul teologic, ci filosofic, însă relatări despre rolul și mecanismele valorilor creștine în cadrul proceselor de supraviețuire a omenirii se întâlnesc în aceste studii prin forme indirecte. Tezele sale teoretico-metodologice au permis evidențierea, corelația dintre orientarea autonomă a fenomenului tehnologie scientofagă cu cea teonomă în cadrul noii direcții a eticii viului

– bioetica socială [54; 55, p. 5-11]. Această nouă direcție a bioeticii, promovată de T. Țârdea, permite din punct de vedere metodologic realizarea unei dispute interdisciplinare, axat pe rolul și aportul fiecărui domeniu la consolidarea societății în depășirea crizelor existențiale. Orientarea este centrată pe gradul de adaptare și pe nivelul de bioetizare a noilor cunoștințe științifice, respectiv a provocărilor morale survenite în societate, unde sunt implicate formele conștiinței sociale [54, p. 5-11]. Instrumentarele metodologice ale bioeticii sociale marchează temeiul investigațional pentru compartimentul trei al tezei, unde se încearcă a se stabili gradul de adaptare al bioeticii la contextul valorilor creștine și nivelul de bioetizare a comunităților creștine.

A doua orientare prezintă teme actuale de cercetare care sunt *determinate de bioetică ca fenomen social*. Un subiect aparte de cercetare, ce întrunește tangențe cu studiul de față, este realizat în monografia filosofului L. Roșca *Supraviețuirea, moralitatea și potențialul personalității umane: analiză teoretico-metodologică* [38]. Dificultatea multiculturalismul contemporan ce survine în dezbaterile bioetice direcționează spre a căuta clarificarea la specialiștii din sfera filosofiei sociale. Această problemă este abordată de filosoful A. Pascaru în așa publicații ca: *Societatea între conciliere și conflict: cazul Republicii Moldova* [34], *Valorile la confluența spațiilor culturale în societate* [35] etc. Relațiile dintre știință și valori sunt determinate de anumite condiții istorice. Caracterul și esența acestor relații sunt descrise într-o interpretare holistică de către filosoful Gh. Bobâna în studiul *Aspecte etico-valorice ale raportului știință – societate* [7]. Din această categorie de studii fac parte și lucrările filosofului D. Căldare, care analizează problema ființei umane în gândirea lui M. Heidegger și J.-P. Sartre [11]. În acest context se înscriu studiile realizate de S. Coandă care cuprind reflecții despre valorile autentice în filosofia națională [13] și despre valorile filosofice naționale în spațiul european [14]. Alți factori esențiali ce determină conexiunea dintre știință și societate sunt așa fenomene sociale cum ar fi cultura de masă [40] și derapajul din spațiul valorilor estetice tradiționale în cultura maselor [41], aceștia fiind analizați de L. Troianowski. Direcția etică și socială a raportului analizat este creionată în studiile filosofului V. Capcelea, care în monografia sa *Etica în fața provocărilor societății post-moderne* [12] se referă la schimbările ce se produc în etică la acest început de mileniu. Pentru a cristaliza postulatul bioetică-valoare creștină este important a raporta această conexiune la un sistem metodologic. În acest sens, poate fi menționată lucrarea filosofului V. Țapoc *Teoria și metodologia științei contemporane: concepte și orientări* [42], autorul intrând în multiple dezbateri teoretico-practice ce implică spațiul axiologic în știință.

A treia orientare caracterizează specificul *interdisciplinar al bioeticii* și întrunește lucrări care cercetează fazele de interconexiune dintre etica viului și diferite domenii filosofice, și nu numai. Astfel, un fapt aparte în rândurile cercetătorilor autohtoni îl reprezintă V. Ojovanu. Lucrarea sa *Axiologia și medicina: dimensiuni teoretico-metodologice* [33] cuprinde importante probleme și orientări ale axiologiei speciale, în deosebi valorile medicinei. În acest studiu, autorul accentuează importanța valorilor tradiționale pentru medicină, precum și aportul marilor orientări civilizatoare în fundamentarea acestora, dintre care cea creștină ce a contribuit enorm la formarea axiologică a spațiului cultural european [33, p. 42-43]. O particularitate conceptuală a bioeticii în contextul acestei orientări prezintă publicațiile lui A. Eșanu – *Abordarea conceptului de dezvoltare umană durabilă prin prisma bioeticii globale* [19], *Cercetarea biomedicală din perspectiva bioeticii globale* [20] ș.a. Un aport notoriu în analiza unor conexiuni

teologico–valorice și bioetice le găsim în publicațiile lui I. Mereuță. În lucrarea sa *Virtuțile spiritului și umanismului* [27] sunt abordate elemente ale valorilor spiritual-morale ce au tangență cu bioetica și cu practica medicală. Numeroase aspecte ale problemelor religios-morale contemporane sunt generate, în mare parte, de progresul științifico-tehnic. Respectivele provocări fac trimitere la orientările investigaționale ale R. Gramma, care examinează dilemele filosofice centrate pe biocentrism și umanism [22, p.79-90], rolul bioeticii în formarea tinerii generații în condițiile crizei antropoeologice contemporane [23, p.193-202] etc. Tot în această categorie se înscriu și studiile filosofilor autohtoni A. Palade *Premisele subterane ale devenirii valorilor morale*, S. Sprincean *Dimensiuni ale bioeticii politice*, L. Bostan *Bioetica și securitatea umană*.

A patra orientare înglobează **abordarea problemelor practice și clinice ale bioeticii**. Această latură a bioeticii specializate marchează o continuitate a celei anterioare. Subiecte ce prezintă pentru noi un interes investigațional întâlnim în lucrările filosofului D. Nistoreanu – *Aspectul etico-moral al clonării* [32], *Unele aspecte bioetice ale ingineriei genetice* [30]. O serie de elemente practice, ce se află în conexiunea bioeticii cu valorile creștine întâlnim în cercetarea științifică a filosofului P. Berlinschi. În unele publicații sunt abordate diverse probleme ale bioeticii, cum ar fi: transplantologia [4], ocrotirea sănătății [5], eutanasia [6] etc. Alte aspecte, care fac corp comun cu tematica investigației întâlnim în unele studii ale filosofilor T. Țirdea, A. Palade și R. Gramma, cum ar fi: raportul dintre bioetică și sănătatea publică, rolul bioeticii în stabilirea imperativelor morale ale medicului, interpretarea bioetică a fenomenelor suferință, moarte și eutanasiu, necesitatea comitetelor de bioetică în activitatea medicală și componența lor, precum și problema morții și a pacienților terminali în sistemul de sănătate publică autohton etc.

Studierea literaturii de specialitate care se referă indirect sau tangențial la subiectul nostru de cercetare ne permite să constatăm că, în mare parte, în ea sunt abordate în temei doar unele aspecte specifice acesteia. Cercetările bioeticii, inițiate după apariția sa, au urmărit diversificarea trajectorială a fenomenului analizat, cauzând evolutiv o pluralitate morală și multidimensională a bioeticii, atât în conținutul său intern, ca domeniu, cât și extern, ca manifestare socială. Teologii creștini, prin intermediu valorilor fundamentale, încearcă să definească o nouă disciplină – *bioetica creștină*, unde sunt prezentate diferite reglementări canonice, poziții spiritual-morale și dogmatice ce se referă la dilemele bioetice. Problema de cercetare, în acest context, ar fi dacă respectiva încercare este obiectivă și bine argumentată sau corespunde caracterului interdisciplinar al bioeticii. Formatul investigațional dezvoltat în spațiul teologic aduce, mai degrabă, o individualizare a laturilor implicate în bioetică, creând situații confuze și de rezistență. Astfel, apare necesitatea unei reorientări metodologice în abordarea de raport, de colaborare și, în niciun caz, de individualizare. Faptul dat cere a fi trasat un concept ce ar permite conexiunea bioetică–valoare creștină fundamentală în cercetările biomedicale și în practica socială.

Compartimentul al doilea având titlul **Corelația structurală bioetică–valoarea creștină în contextul existențial contemporan** este consacrat unei analize ce nuanțează manifestarea valorilor creștine fundamentale în problemele practice ale bioeticii. Această analiză dă posibilitatea de a stabili suportul metodologic al conexiunii bioetică–valoare creștină fundamentală; de a profila varietatea valorilor creștine în analizele bioetice; de a caracteriza din punct de vedere structural și ierarhic valorile creștine fundamentale implicate în practica bioetică.

2.1. Aspecte metodologice ale studiului bioetică–valoare creștină fundamentală

Implicațiile valorilor creștine în câmpul teoretic și practic al bioeticii suscită, în mod cert, stabilirea unor vectori metodologici. Cele mai potrivite posibilități metodologice în cercetarea noastră le structurăm în patru grupuri de metode: 1. *Metode sistemic-discursive*. Acesta cuprinde metoda *deductivă*, care solicită analiza varietății și sensului conceptual al valorilor creștine fundamentale implicate în studiul bioetic; metoda *inductivă*, care are ca punct de pornire dispozițiile morale și disciplinare ecleziastice, problemele bioeticii medicale fiind reglementate în cadrul valorilor creștine; metoda *structuralistă*, care implică investigarea unor ierarhii și structuri sistemice ale axiologiei creștine în actul bioetic; metoda *hermeneutică*, care suscită reorientarea manifestării axiologiei creștine în problemele practice ale bioeticii, unde este posibilă o interpretare a relațiilor dintre nou și vechi de pe poziții contextuale survenite în istorie; metoda *fenomenologică*, care reprezintă unul dintre elementele-cheie în realizarea studiului de referință bioetică-valoare creștină și are ca punct de pornire analiza faptului moral și a faptului religios. Această categorie de metode contribuie la sistematizarea și cunoașterea teoretică a condițiilor ideale ale vieții morale, însă există riscul să se omită situațiile reale în care aceste stări pot fi asigurate.

2. *Instrumentarul metodologic al eticii și bioeticii*. Discursul epistemic al eticii viului prezentat în teză este centrat pe cele două direcții ale demersului metodologic aristotelian [1]. Prima intervenție cuprinde acțiunea intelectuală ce conduce *spre principii* și este una teoretică, unde prioritară este descoperirea principiilor adevărate. A doua implică o mișcare a subiectului uman *dinspre principii* și manifestă dinamism practic. Respectivul intervenții metodologice au stat la originea a ceea ce mai târziu s-a numit *metoda principistă* în analiza faptului moral din spațiul etic/bioetic. În literatura de specialitate, se pot observa câteva categorii de principii. Una dintre ele ar fi *principiile morale* ale bioeticii (*autonomiei, binefacerii, nefacerii răului, dreptății etc.* [28]), ce au la bază *metodologia antropocentristă* și constituie o sinteză de principii morale care își au sursa în moralitatea comună, având o relevanță majoră pentru practica medicală. O altă categorie de principii bioetice este formată din cele generate de *metodologia biocentristă* (*principiile biosferocentrist, coevoluționist, socializării, moralității, libertății și responsabilității, vulnerabilității etc.* [48] și exprimă extinderea faptului moral asupra naturii vii. Concepția principistă predominantă în disputele bioetice permite realizarea altei categorii de principii – *teologice* (*viața este un dar divin; Dumnezeu este Stăpân peste fiecare aspect al existenței umane; modelul de relații umane e necesar să constituie relația interpersonală a Sfintei Treimi; viața omului este îndreptată spre transcendență* [8; 9, p. 24]), care redau posibilitatea raportului dintre etica viului și valorile creștine fundamentale. Aplicabilitatea acestor principii teologice au rezonanță în spațiul bioetic, atunci când în luarea deciziilor etice există conexiune între acțiunea morală și cea religioasă.

3. *Metodologia teologică*. Interesul ultim al însușirii faptului religios este de a atinge desăvârșirea morală, care în filosofie este ilustrat prin superlativul *Omul Absolut* [3, p. 75-98], iar în teologia creștină – prin *Omul Duhovnesc* [31]. Această tendință spiritual-morală devine reală pentru ființa religioasă (creștină) în două faze existențiale: una implică știința și cultivarea virtuților (justificarea și asimilarea rațională a faptului moral), alta – cunoașterea deplină a divinității (aici, faptul religios). În acest sens, metoda teologică specifică modului de a fi creștin este denumită, în literatura de specialitate, calea ascetică (mistică, duhovnicească). Pentru realizarea acestei cunoașteri mai înal-

te, ascetica propune trei căi, care corespund cu treptele de desăvârșire umană succesivă. Aceste căi sunt: calea *purificării*, calea *iluminării* și calea *unirii* [29, p.41-42]. Aplicabilitatea acestei metode în realizarea interconexiunii bioetica–valoarea creștină fundamentală debutează prin idealurile eterne pe care și le înaintează omul religios. Aceasta se face nu prin negarea existenței terestre în nivelul său ontologic, ci integral, fiind astfel introdusă în orizontul deschis de descoperire a realității supreme. Evitarea soluționării acestor stări poate conduce atât medicul, cât și pacientul la situația când ei aplică oarecum principiile și exigențele morale (bioetice), însă le aplică „forțat” de anumite circumstanțe – fie profesionale, fie social-tradiționale sau extremități etc., dar nu rămân satisfăcuți de convingerile lor spiritual-morale și religioase (creștine).

4. *Orientări metodologico-conceptuale în studiul bioetica–teologia creștină.* Pot fi identificate în concepțiile lui H. Engelhardt cu privire la interpretarea creștină a bioeticii și întâlnirea acesteia cu cea filosofică, precum și cu pluralismul moral existent azi în societate. Astfel, pentru a soluționa dilema în cauză, H. Engelhardt clasifică conceptul de morală în morală cu *conținut* și morală *fără conținut*. Morala cu conținut înaintează premise și norme etice fundamentate pe o autoritate morală privind ceea ce este corect sau greșit în situațiile particulare din viață. Morala fără conținut indică doar cum anume să procedăm pentru a cădea de acord cu alții asupra unor situații particulare, făcând apel la instrumentele negocierii, cu ar fi: contracte, autorizații, forme de concesiune etc. *Altă premisă* de ordin metodologic ar fi în opinia noastră, la John Breck, *modul de adoptare a deciziilor morale*. Bioeticianul pornește de la întrebarea cum ne pronunțăm asupra ceea ce e bine, corect, drept și potrivit în comportamentul nostru într-o dilemă din spațiul biomedical. Pentru Breck, un rol decisiv în această problemă îl are conștiința și virtutea discernământului. Astfel, fundamentându-se pe preceptele morale creștine, distinge o conștiință „inițială” și una „posteroară”. Conștiința anterioară ne conduce la anumite fapte ce sunt considerate de facultatea noastră de „discernământ” ca „bine”, adică în conformitate cu voința divină; totodată, ne îndeamnă să respingem acele fapte, comportamente și atitudini considerate de discernământ a fi rele, greșite, nedrepte sau nepotrivite. Conștiința „posteroară” vine în urma faptei și, tot prin exercițiul discernământului, arată dacă fapta respectivă a fost bună sau rea, corectă sau greșită, conformă rațiunii Supreme sau opusă ei [9, p. 37-40]. Importante repere metodologice și științifice manifestă atitudinea și raportarea cercetării și deciziei bioetice la cele *trei caractere ale axiologiei creștine*: Teocentric, Hristocentric și Ecleziocentric ale existenței umane [36]. Acestea sunt expuse temeinic de teologul și bioeticianul L. Popescu. Prin urmare, cercetările teoretice și practice acumulate nu exclud în perspectivă și alte direcții metodologice, însă la moment acestea sunt considerate ca fiind potrivite.

2.2. *Varietatea și sensul conceptual al valorilor creștine în cadrul analizei bioetice*

Studiile care au ca obiect de cercetare relațiile dintre două fenomene socioumane trebuie să debuteze cu o caracteristică generală a varietății lor evolutive. Rolul unei asemenea incursiuni derivă din diversitatea de trasee, modificări și adaptări survenite în procesul istoric al devenirii, *pe de o parte*, a bioeticii și, *pe de altă parte* a valorilor creștine. Neluând în calcul aceste realizări istorico-conceptuale, riscăm să ne plasăm într-o situație problematică, din lipsa de delimitări clare cu privire la cadrul teoretico-conceptual utilizat în teză, pentru studierea raportului bioetica–valoare creștină.

În rezultatul investigațiilor realizate putem evidenția câteva orientări istorico-conceptuale de dezvoltare a bioeticii. La etapa inițială de evoluție a eticii biologice, în

SUA apar concomitent două trasee istorice în evoluția acesteia: traseul *timpuriu* al lui V. Potter, care interpretează acest fenomen în sens *larg* al cuvântului, și traseul lui A. Hellegers, unde bioetica este examinată în sens *îngust*, drept o etică medicală cu o nouă denumire – *bioetica* [45, p. 48]. Mai apoi, bioetica, acomodându-se la cerințele timpului, dezvoltându-se teoretico-conceptual, se direcționează și pe alte căi, conform circumstanțelor. Ar fi cazul de evidențiat, alături de cele nominalizate, *traseul istorico-noțional nord-american* al bioeticii (etica biomedicală a lui T. Beauchamp și J. Childress), *traseul vest-european* al lui I. Rendtorff și P. Kemp (bioetica europeană și biodreptul) și *traseul tardiv* al lui V. Potter – *bioetica globală* [46, p. 9-20].

Cât privește ethosul creștin, în decursul a două milenii, acesta a devenit un fenomen mondial cu un caracter proteic, fiind marcat de trei orientări teologice: *tradițională*, caracterizată printr-o morală ortodoxă, fidelă idealului evanghelic și celui al creștinismului primar, iar temelia moralei sale este Revelația divină precedată de rațiune; *renovatoare sau rațională*, care în comparație cu orientarea tradițională, consideră drept izvor primordial al faptelor rațiunea și numai apoi Revelația divină; *reformatoare*, care are ca principiu fundamental justificarea prin credință. Aceste direcții exprimă în mod diferit percepțiile moralei creștine; totuși, fundamentul ideologic este acela redat de întemeietorul ei – Iisus Hristos.

Problema de cercetare în acest subcompartiment este axat pe două interogații – una implică analiza naturii și formei valorii creștine; alta, ce rezultă din prima, ar fi caracterul conceptual al valorilor creștine. Clarificarea acestora ar evidenția punctele conexe dintre valoarea creștină și bioetică. La prima chestiune, putem constata că valorile, indiferent de orientările lor au ca punct de pornire natura umană și sunt atribuite exclusiv formelor conștiinței sociale, având un caracter eminentemente rațional și moral. Însă, în teologia creștină, valoarea capătă o nouă dimensiune, un nou mod de realizare și, respectiv, o altă finalitate. Astfel, când studiul este direcționat spre geneza și esența valorilor creștine, acesta nemijlocit implică anumite probleme moral-dogmatice ce se axează pe modelul Suprem al valorificării existenței umane. Apoi, valorile religioase presupun o conlucrare și aflare sub supravegherea unei Ființe Supreme, obiectivul căreia fiind desăvârșirea multiaspectuală a omului. Iar în urma respectivei conlucrări sau ghidări (adică, influenței divinității asupra ființei umane, și invers) fiind pusă și problema libertății ființei umane. În această ordine de idei, putem constata că originea valorilor creștine reprezintă cadrul teoretic și practic al învățăturii lui Hristos, iar natura și forma ei manifestă un sinergism, marcând interconexiunea Spiritului divin creștin cu voința liberă a omului.

Astfel, dacă valorile creștine își află originea în spațiul conceptual propovăduit de Hristos, iar natura acestora exprimă conlucrarea dintre atributele divine și calitățile umane, survine, în mod logic, fundamentarea lor pe câteva raporturi ce înglobează divinitatea, omul și natura. Ultima marchează spațiul material, unde este posibilă materializarea valorilor creștine. Așadar, *prima grupă* de relații presupune corelația dintre om și divinitate și atitudinea reciprocă. *A doua grupă* relevă poziția omului față de sine în-suși. *A treia grupă* elucidează condițiile corelaționale dintre om și semenii săi. *A patra grupă* accentuează contextul interconexiunii omului cu natura și a lucrurilor în natură. Aceste corelații marchează anumite concepte, norme și imperative considerate esențiale în sistemul valoric creștin, care manifestă tangențe în disputele bioeticii și formează de fapt câmpul de cercetare axat pe caracterul noțional al valorilor. Prin urmare, oferă și posibilitatea sistematizării multitudinii de cunoștințe referitoare la credința și activitatea

umană, ce au tangență cu teoria bioetică, plasând-o la nivel de relație. Manifestarea lor nu poate fi stabilită individual fără să se țină cont de toate relațiile omului, deoarece implică acțiunile umane în toate formele. În caz contrar, apare pericolul extremelor și formalismul, ce nu poate fi admisibil în spațiul existențial social. Raportul necesită a fi intercalat în forma dialectică a negării și poate fi aplicat în dublul aspect al teologiei creștine: unul dinamic și altul static (tradițional). Momentul dat induce faptul că dinamismul primului aspect permite sistematizarea unor categorii de valori spiritual-morale din teologia creștină, ce ar permite crearea unei structuri și ierarhii axiologice specifice în analizele bioetice. În caz contrar, complexitatea interpretării și evoluării perceptelor creștine pot duce la o multitudine de opinii contradictorii, și posibil, neesențiale pentru studiul bioetic, cu atât mai mult că conținutul teoretic și practic al credinței creștine întâlnește actualmente o mare dificultate declanșată de pluralismul moral și religios.

2.3. Structura și ierarhia valorilor creștine în abordările bioetice

Cercetările interdisciplinare presupun existența, pe lângă conceptualitatea internă propriu-zisă a domeniului, și cunoștințe, valori, create în urma interconexiunii lor. În studiul nostru, o importanță aparte reprezintă conceptualitatea valorilor creștine (analizate în al doilea subcompartiment) și sistemul valoric bioetic. Totodată, constatăm că abordarea acestor două clase de valori nu poate fi realizată de pe pozițiile situației existențiale contemporane, unde se observă momente de formalizare și tehnicizare a lor, nici de pe cea a unei analize pur teologice. Este cunoscut faptul că în istoria gândirii umane discuțiile cu referire la anumite dileme morale ale societății se manifestau în limitele unui cadru spiritual-moral fundamentat, fiind axat fie pe o structură valorică teonomă, fie pe una autonomă, creând anumite confuzii conceptuale în societatea contemporană. Pornind de la ideea că bioetica este cadrul științific unde corelează multilateral și coerent științificul, filosoficul, teologicul, culturalul și personalul concret, de moment, armonia și contradicția, performanțele acumulate și experimentate pentru viitor etc., ea permite evaluarea unor noi teorii și valori morale fundamentate pe tradițiile, condițiile sociale de dezvoltare a culturii și pe noile aspirații ale omului, ce necesită condiții de perpetuare, conservare și de calitate a vieții. Această problematică se impune ca o necesitate pentru cercetare, deoarece bioetica, ca știință autonomă, încearcă să se fundamenteze pe valori considerate clasice și secularizate specific perioadei moderne, ceea ce provoacă polemici între generațiile formate în alt anturaj cultural, specific unui cadru valoric teonom.

În acest sens, problema de bază în aceste circumstanțe ar viza temeiul conceptual și axiologic ce ar redresa respectiva stare de lucruri. Această dificultate orientează centrul investigațional spre teoriile clasice, centrate pe structura și ierarhia valorilor în general, ca apoi să putem realiza un studiu orientat spre valorile creștine fundamentale. Obiectivul consistă în realizarea unei ierarhii și structuri valorice, reieșind din multitudinea de cunoștințe teologice și bioetice, ce corespunde obiectului nostru de studiu. Astfel, în axiologie sunt întâlnite numeroase sisteme de valori, clasificate după criterii variabile de la un savant la altul. În acest subcompartiment sunt prezentate abordări sistematice ale teoriei valorilor, cum ar fi: cele ale lui *M. Scheler*, *N. Hartman*, *P. Andrei*, *T. Vianu*. Prin urmare, conjunctură conceptuală ce se observă în această parte a tezei ne face să constatăm că în cadrul teoretico-practic al bioeticii sunt întâlnite corelațional mai multe specii de valori, ele existând în permanentă interconexiune. Astfel, sunt marcate valorile vitale (viața, sănătatea, puterea, prospețimea fizică ș.a.) în conexiune cu

cele religioase (divinitatea, sacralitatea, jertfa de sine, credința, dragostea creștină ș.a.), respectiv și celelalte categorii de valori. Dacă vom analiza valorile teologice, acestea ar trebui să fie primele în ierarhia cadrului valoric al bioeticii (reieșind din ierarhia lui T. Vianu), deoarece sunt religioase. Ca urmare, în investigație s-a efectuat o structurare a valorilor creștine: una internă, accentuând structura valorică a teologiei creștine și alta externă, abordând valorile moral-spirituale într-un spectru mai general, în alt sens, folosind criteriul lui P. Andrei cu referire la valorile sociale, sistematizând valorile religioase și morale într-un tip de valori.

Debutul ierarhizării este realizat printr-o definiție a domeniului filosofico-teologic, ce are ca obiect de studiu valorile creștine. În acest sens, constatăm că teoria care abordează sistemul valoric uman este axiologia, iar studiul asupra unui sistem valoric concret, cum este cazul celor creștine, poate fi denumit axiologie creștină. *Axiologia creștină*, în viziunea noastră, este orientarea ce sistematizează conținutul valoric specific teologiei creștine, ce rezultă din atitudinea și valoarea omului atribuită divinității și invers, naturii umane, scopului și finalității omului, sensului creației și efectelor desăvârșirii spirituale a lucrării lui Hristos, finalizând într-o comuniune divino-umană ecleziologică. La rândul său, axiologia creștină nu prezintă esența credinței creștine, deoarece ea finalizează în divinitate, respectiv abordează, clasifică și prezintă valoric atitudinea umanului prin credință la cunoașterea și experimentarea lui Dumnezeu. În abordările bioetice din perspectiva valorilor creștine, acestea scopuri și prevalează în adoptarea deciziilor morale.

Astfel, pornind de la obiectul și conținutul valorilor creștine, le putem structura în: valori creștine doctrinare; valori creștine morale; valori creștine formale (cultice), care persistă direct sau indirect, în abordările bioetice. Prin clasificarea valorilor creștine în doctrinare, morale și formale (cultice) se stabilește dinamismul moralei creștine, ce presupune implicații și interpretări teologice în spațiul teoretic și practic al societății, oferind modele concrete pentru omul contemporan din punct de vedere spiritual. Abordarea noastră a fost orientată spre a investiga specificul acțiunii valorilor creștine în medicina contemporană, din perspectiva bioeticii sociale. Ceea ce a fost posibil prin evidențierea unor probleme bioetice din activitatea medicală și prin antrenarea arealului creștin în studiul lor. Realizarea respectivă a debutat prin analiza elementelor temeinice ce determină acțiunea specialistului și accentuarea cadrului legislativ ecleziastic care reglementează fapta omului. Totodată, ea a finalizat cu reorientarea contextului valoric creștin în disputele practice ale bioeticii.

Compartimentul al treilea, cu denumirea **Specificul implicării valorilor creștine în medicina contemporană din perspectiva bioeticii sociale**, examinează manifestarea practică și funcționalitatea fenomenului valoric creștin în medicină prin conținutul conceptual și metodologic al bioeticii sociale.

3.1. Probleme ale bioeticii medicale în cadrul valorilor creștine

Este incontestabil faptul că unele dintre premisele apariției bioeticii reprezintă prodigioasa dezvoltare a tehnologiilor biomedicale, care avea și are ca obiectiv crearea de noi posibilități de menținere a biosului uman. Treptat, această tendință a cuprins întreaga existență a omului, începând cu posibilitățile și dilemele legate de începutul vieții, mijloacele de prelungire și menținere a ei, culminând cu dificultățile survenite în ultima perioadă a vieții. Acest câmp practic al bioeticii a fost și este unul destul de polemicizat. Treptat, s-a ajuns la un volum enorm de informație cu multiple poziții și orien-

tări, iar omul contemporan nu mai știe care este soluția. Dacă până nu demult problema fundamentală a bioeticii încerca să răspundă la întrebarea cum *pot fi reglementate subiectele ei* sau *ce context moral poate fi utilizat*, astăzi accentul cade pe interogația *care din reglementările existente necesită atenție și reprezintă o valoare în baza căreia se poate lua o decizie*. Totodată, apare întrebarea: ce criteriu metodologic poate fi utilizat la redimensionarea implicațiilor spiritual-morale existente în spațiul biomedical? Aici se cere un nou mod de abordare, o restructurare a intereselor și atitudinilor bioetice dintr-o nouă perspectivă, unde pluralismul moral să fie segmentat după anumite criterii metodologice. Premergător, sunt structurate elementele-cheie ale valorilor creștine prin prisma cărora sunt abordate dilemele bioetice din activitatea medicală, având ca obiectiv fundamentarea investigațională a următorului subcompartiment. Unele referințe conceptuale de natură creștină, care prezintă interes în spațiul bioetic actual, ar fi modul prin care este abordată noțiunea de „persoană”, problema vieții și sfârșitul ei. Pozițiile și atitudinea savantului, medicului și pacientului față de astfel de probleme precum avortul, reproducerea artificială, clonarea, transplantul de organe, eutanasia etc., sunt dependente de noțiunea respectivă. Cine și ce este omul? Când apare viața? Ce este viața? Cum trebuie trăită viața? Ce se întâmplă după sfârșitul vieții umane? etc. Trasarea acestor teme generează poziții, atitudini concrete vizavi de întrebările punctate anterior. Totodată, respectiva formă de analiză coincide cu reperul metodologic prezentat în compartimentul anterior, unde examinarea noțiunilor, pe de o parte și a dilemelor bioetice, pe de altă parte, este raportată la caracterul teocentric și hristocentric al existenței umane. Alt mijloc ce stă la baza contextului decizional creștin în interogațiile bioetice îl reprezintă deciziile sinodale cu privire la etica viului, care, de fapt, corespunde cu caracterul ecleziocentric al existenței umane. Ele au condus la apariția unor direcții normative cu privire la problemele de bioetică.

3.2. Reorientarea manifestării axiologiei creștine în problemele practice ale bioeticii

În temeiul abordării problemelor de bioetică medicală în cadrul valorilor creștine acest subcompartiment implică o nouă direcție de cercetate a lor, și anume: prin conținutul și câmpul conceptual al bioeticii sociale (sociobioetica) [54; 55]. Conținutul acestei părți pretinde să răspundă la întrebările: ce se înțelege prin conceptul de bioetică socială? Care sunt premisele teoretice și practice ce au dus la apariția ei? Cum putem interpreta locul și rolul acesteia în spațiul existențial contemporan? Coeziunea cunoștințelor bioetice cu valorile creștine implică noi probleme cu referire, pe de o parte, la modalitatea redirectionării bioeticii, începând cu multitudinea de opinii influente în practică și culminând cu metodologia interogării și cercetării respectivelor dileme. Pe de altă parte, survin implicațiile domeniilor ce intercalează cu bioetica, ceea ce presupune sistematizarea teoretico-practică a cunoștințelor, care necesită adaptate sau bioetizate în rândul maselor. Astfel, interesul nostru vizează cunoștințele creștine, iar obiectivul propus în realizare rezidă în structurarea premiselor axiologico-creștine în noua orientare a eticii viului – bioetica socială. Acest țel formează prima parte a problemei și ține de reflectările provocate de intervențiile biotehnologice asupra vieții. Subiectul în cauză implică reevaluarea valorilor, care înaintea noi forme și norme morale, precum și unele principii, indiferent de forma conștiinței sociale căreia aparțin (morală, religioasă, științifică etc.). Interogațiile față de valabilitatea convingerilor morale în raport cu înlesnirile favorizate de biotehnologie, în arealul bioetic se dezvoltă abordări multilaterale axate pe valoarea vieții și a limitelor ei, abordări privind corpul uman și comercializarea or-

ganelor, implicând persoana și drepturile ei etc. Este cert că ele analizează problema, însă examinarea se stopează în cercul restrâns specializat. În acest sens, este de menționat că atunci când racordăm inovațiile științifice ne călăuzim de criteriile bioeticii sociale, care formează a doua parte a problemei.

În aceste circumstanțe, se cere a stabili granițele teologice dintre valorile statice creștine și cele dinamice, și care ar fi condițiile teologice de bioetizare a sociumului, precum și cele de adaptarea bioeticii. A oferi un răspuns sau o soluție la aceste interogații este destul de dificil. Însă, pentru a desluși limitele dintre valorile statice și cele dinamice ale teologiei creștine în cadrul impactului de tehnologizare a societății apare necesitatea unei noi structurări, care ar îngloba rezultatele cercetării prezentate în comportamentul doi al tezei. Astfel, relațiile fundamentale în actul religios creștin (om-divinitate și om-societate; om-natură) pot fi analizate din punct de vedere doctrinar, moral și normativ; altfel spus, în interpretarea acestor relații pot fi structurate trei aspecte axiologico-creștine: *doctrinar*, *moral* și *normativ*. Abordări cu ajutorul cărora se poate observa care este atitudinea savantului ce analizează problemele bioeticii medicale, ce dificultăți apar în societate în procesul bioetizării și adaptării acesteia.

Abordarea doctrinară implică, întâi de toate, faptul că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său, apoi, dacă ființa umană este o creație divină, atunci cu anumite scopuri existențiale. Aceste țeluri formează dogma eshatologică. Adevărurile doctrinare întemeiază un grup distinct de valori religioase și poziționează atitudini concrete în probleme de bioetică medicală. Faptul că umanul este creat de Dumnezeu și nu oarecum, ci după chipul și asemănarea Divinității, face ca problemele privind reproducerea artificială, avortul, clonarea etc. să implice o abordare specială, deoarece se referă la reproducerea umană, care este după chipul lui Dumnezeu. Această similitudine îl face și pe el creator și, deci, creația umană se produce doar cu voința lui Dumnezeu, altfel, cum poate fi realizată asemănarea? Dacă creația umană nu întrunește criteriile și legile după care a fost creată, nu se poate completa pe sine ca creatură a unei Ființe Supreme. Scopul activității și creativității umane implică realizarea condițiilor eshatologice. Atunci când ne referim la problemele medicinei contemporane (eutanasia și îngrijirea paliativă), acestea implică libertate și responsabilitate, ce rezultă din această dogmă religioasă.

În această ordine de idei, apare întrebarea: se poate oare bioetiza și adapta ciocnirea comunității creștine cu noile posibilități ale medicinei contemporane, respectiv cunoștințele bioeticii? Dacă da – cum?, iar dacă nu – de ce? Răspunsul la această întrebare este unul dificil, deoarece cunoștințele creștine reprezintă mai mult aspectul tradițional al societății contemporane, iar inovațiile sunt considerate, de multe ori, malefice din cauza necunoașterii. Însă, prevederile bioetice sunt rezultatul progresului, de aceea apare clasică dilemă – tradiție sau progres. Lucrurile ar lua altă întorsătură logică dacă e să analizăm problema după criteriul ierarhizării valorilor (după T. Vianu [49] și P. Andrei [37]), lucru abordat în compartimentul doi, unde valorile religioase după calitățile lor reprezintă valori personale, spirituale, scopuri etc., în acest sens, se află în fruntea ierarhiei valorilor sociale. Deci, constatăm că pentru societatea creștină, în deciziile sale cu referire la dilemele de bioetică medicală vor prevala adevărurile teologice. Iar întrebarea dacă poate avea loc bioetizarea comunității creștine atunci când ea se conduce de valori religioase ca: creația divină, chipul și asemănarea, eternitatea nu poate fi pusă, deoarece acestea sunt valori personale, spirituale, scopuri etc. Manifestarea lor în societate este destul de subtilă, iar dacă sunt lezate, provoacă conflicte în comunitatea uma-

nă. În acest sens, răspunsul este logic: cunoștințele bioetice necesită a fi adaptate la societatea creștină, când sunt implicate valori cu conținut doctrinar.

Abordarea morală pornește de la rapida dezvoltare a tehnologiilor biomedicale, care au invadat în mod activ viața omului contemporan de la naștere și până la moarte. Ca urmare, devine imposibil a da un răspuns la provocările acestor tehnologii avansate în cadrul eticii medicale tradiționale, care au produs o serioasă îngrijorare a societății. Raportarea valorilor creștine la contextul social duce la apariția unui proces dinamic de conștientizare că omenirea se găsește în continuă prefacere, de înnoire, dezvoltare și progres. Imperativul impus realității ecleziastice este de a nu fi pasivă în mijlocul unei asemenea societăți. Deși dogmele și disciplina morală sunt aceleași, totuși viața socială e pe cale de continuă înnoire. Cu toate că țelul creștin este eternitatea, omul nu poate să fie indiferent față de starea ei și trebuie să-și satisfacă setea după ea. Mesajul teologic trebuie să fie înțeles de membrii societăți pe măsura mentalității lor, a tiparelor lor, a exigențelor lor și a idealurilor lor moderne. Comunitatea religioasă creștină și comunitatea umană în general s-au creat, au evoluat, au crescut din punct de vedere social în paralel. Astfel, observăm elemente legate de procesul de adaptare a cadrului existențial creștin la unele cerințe de bioetică [21, p. 360]. În acest caz, relatăm reorientarea gândirii creștine spre principiile biosferocentrist și coevoluționist.

Același lucru se manifestă și în cadrul *abordării normative*. Din dorința de a fi mai aproape de vulnerabilitatea societății, teologii au revizuit normele clasice cu privire la problemele de bioetică medicală și le-au completat cu noi reglementări care vin în sprijinul unor situații dificile. Astfel, referindu-ne la problema avortului, poziția ecleziastică a fost redată diferit și frecvent. În literatura patristică sesizăm două modalități de condamnare a avortului: una – prin canoane personale și alta prin canoane sinodale. În legislația clasică a Bisericii, avortul premeditat este considerat un act de ucidere, care aduce vină atât asupra femeii care a avortat, cât și asupra persoanei care i-a furnizat acesteia mijloacele necesare pentru lepădarea sarcinii. În documentele sinodale curente se observă o ușoară acomodare la unele situații destul de dificile din viața omului. Ele pornesc de la reglementările istorice, dar în unele cazuri admit dintr-o perspectivă morală: a) dacă viața mamei este pusă realmente în pericol prin sarcină sau naștere, ar trebui să fie acordată prioritate vieții femeii, nu pentru că viața ei are o valoare mai mare în sine, ci datorită relațiilor și responsabilităților față de alte persoane, care depind de ea; b) în cazul în care investigația genetică descoperă un copil nenăscut anormal, recomandarea este de a naște copilul, respectându-i dreptul la viața, dar decizia o va avea familia, după ce acesteia i se va aduce la cunoștință de către medic și de către duhovnic toate implicațiile morale și de întreținere [17].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată în cadrul cercetării realizate constă în abordarea valorilor creștine raportate la sferile activității umane, în general, și a activității biomedicale, în mod special. Accentul se plasează pe ideea că motivul crizei spiritual-morale a societății contemporane constă în secularizarea exagerată și în abordările cu accent radical, uneori subiective, ale unor teologi creștini vizavi de noile inovații și practici științifice, fapt ce permite racordarea studiului valorilor creștine în practica medicală prin instrumentarul conceptual și metodologic al bioeticii sociale.

Cele obținute în urma cercetării sunt în măsură să contribuie la fundamentarea unei relații empirice a spectrului valoric creștin în dezbaterile bioetice. Acestea au avut drept bază analiza contextului social-civilizațional, a proceselor, tendințelor și a tezaurului teoretic care au determinat modelarea unui nou tip de conexiune teologie - bioetică. Convingerile autorului au fost elaborate de sine stătător și sunt oglindite în 22 de publicații dintre care una coautor.

În rezultatul cercetărilor efectuate, putem formula următoarele concluzii:

1. Studiarea lucrărilor de profil publicate în țară și peste hotare a oferit posibilitatea de a elabora un concept propriu cu privire la raportul dintre bioetică și valorile creștine fundamentale, contribuind astfel la completarea cercetărilor științifice cu scopul de a forma o percepere sistemică asupra mecanismelor de eficientizare a cercetărilor bio-medicale și a actului medical realizat practic.

2. Sistematizarea unei conexiuni corespunzătoare cu privire la domeniul bioetic și valoarea creștină înglobează câteva sensuri: concret-profesională, conceptual-filosofică, socio-civilizațională, teoretico-științifică, culturală etc. Axiologiei creștine îi revine o importanță majoră în rezolvarea problemelor din cadrul bioeticii medicale. Rezultatele obținute în urma cercetării sunt în măsură să contribuie la fundamentarea relației empirice a spectrului valoric creștin cu diverse domenii implicate în dezbaterile bioetice. Acestea au avut drept bază analiza contextului social-civilizațional, a proceselor, tendințelor lor teoretice și deci, rezultatele obținute au determinat modelarea unui nou tip de conexiune teologie-bioetică.

3. Valorile creștine fundamentale înglobează atitudinea, comportamentul, emoția și sentimentul, prin care omul își realizează propria existență în mod constructiv, raportându-se constant la ființarea condiționată și necondiționată. Fiind exprimate în diferite manifestări ale sacralului, valorile religioase sunt valori personale și spirituale, cu efect de înălțare și adâncire. Valorile religioase definitivează și oferă dimensiuni impresionante valorilor spirituale, în felul în care sunt expresie a spiritului uman revelat și îmbinat cu transcendentul. Această calitate a valorilor religioase le deosebește, în mod semnificativ, de toate celelalte valori spirituale și pune în evidență anume caracterul lor integrativ. Valorile religioase pot exercita o influență benefică asupra omului în general, asupra activității științifice medicale, acestea nefiind de neglijat și în practica terapeutică.

4. Progresul științifico-tehnic și impactul său asupra societății post-moderne denotă necesitatea de constituire a unei axiome interdisciplinare de interconexiune dintre valorile creștine, filosofie și bioetică. Teologii, filosofii și specialiștii din diverse domenii susțin importanța studierii sistemului valoric creștin în domeniile interdisciplinare. Actualmente, există resurse teoretice necesare pentru promovarea acestei perspective de investigare a valorilor creștine fundamentale și a impactului lor asupra cercetărilor științifice biomedicale și a practicii clinice.

5. De la începutul fundamentării teoretice a investigației se impunea evidențierea trăsăturilor caracteristice ale axiologiei creștine și a funcțiilor pe care le exercită. Cele mai evidente trăsături care au fost elucidate în procesul efectuării acestui studiu sunt: conținutul moral creștin poate fi considerat element axiologic ce a contribuit, în mod esențial, la dezvoltarea conceptuală a teoriei despre valorile general-umane; conceptul valoric creștin se antrenează în mod conștient în procesul de bioetizare a sociumului, accentuează unele premise esențiale în procesul implementării bioeticii ca mod de viață; prezența ponderabilă a valorilor creștine ține de categoria celor eterne.

6. În procesul abordării diferitelor subiecte ale tezei a fost stabilit sensul specific al

unor noțiuni și categorii implicate direct sau tangențial în relația bioetică – valoare creștină fundamentală. Primul pas presupune racordarea sensului conceptual al valorilor creștine și al unor noțiuni axiologice de bază la particularitățile bioeticii. Concomitent, se relevă conturarea a trei categorii de valori creștine. De asemenea, se menționează nivelurile, subiectele dedicate acțiunilor valorice (dinamismului, funcționalității), potențialul lor, aspectul axiologic creștin etc.

7. Destul de oportună se dovedește a fi relevarea principalelor niveluri de bioetizare și adaptare a valorilor creștine în societatea post-modernă, unde se atestă un interes al teologilor creștini pentru desăvârșirea spiritual-morală a omului. În acest sens, prioritatea aparține conținutului credinței și nu formei ei.

8. Corelația bioetică-axiologie creștină începe din momentul apariției bioeticii ca știință și filosofie practică, ca domeniu interdisciplinar în istoria civilizației umane, fapt care mai apoi se intensifică, devenind, concomitent, alături de celelalte manifestări, un factor catalizator pentru statornicirea și îngrijirea omului. Explorarea, din perspectivă bioetică a aspectelor spiritual-morale ale activității contemporane în diverse domenii, din care face parte și medicina stabilește un dublu fapt: actualitatea constituirii respectivei conexiuni și evidențierea obiectivelor comune ale bioeticii și ale valorilor creștine. Rezultatele obținute au o importanță atât teoretică, în ceea ce privește promovarea unui domeniu interdisciplinar concentrat, întâi de toate, pe valorile general-umane, pe studierea diverselor sale aspecte etc., cât și practică. Importanța lor este determinată de necesitatea soluționării unor probleme majore din medicină, provocate de etapa post-modernă a dezvoltării civilizației, la care se adaugă și unele tendințe, stări de lucruri negative din practica medicală.

Reieșind din concluziile care s-au conturat, se impun următoarele **recomandări**:

1. Considerăm binevenită organizarea unor forumuri științifice naționale și internaționale, în cadrul cărora să se discute diferite aspecte ale axiologiei creștine, corelația ei cu bioetica, de asemenea, să se stabilească diferite relații interinstituționale, interdepartamentale și între specialiștii de profil, în scopul accelerării procesului de aprofundare a investigațiilor teoretice și implementării în practică a rezultatelor cercetărilor.

2. Recomandăm ca rezultatele investigației să fie utilizate la elaborarea unor teme în cadrul cursurilor: „Bazele filosofiei medicinei”, „Bioetica”, „Științele comportamentului”, „Istoria medicinei” ș.a. cu subiecte teologice creștine implicate în procesul didactic ce se desfășoară la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”; elaborarea unor publicații (îndrumare, dicționare și manuale) care să elucideze importanța promovării valorilor creștine fundamentale în spațiul bioetic și în activitatea medicală.

3. Susținem opinia că este oportun a sensibiliza conducătorii instituțiilor religioase despre necesitatea informării slujitorilor cultelor asupra provocărilor societății contemporane și modalităților de abordare a lor în practică.

4. Propunem organizarea și promovarea unor seminare comune ale comunităților ecleziastice și științifice din Republica Moldova pe diverse teme și probleme stringente din domeniul bioeticii.

5. Considerăm că este necesară extinderea predării bioeticii cu părțile ei componente la instituțiile de învățământ superior cu caracter religios și laic.

6. Recomandăm realizarea unor cicluri de emisiuni la radio și televiziune, dedicate problemelor bioeticii sociale, raportului dintre bioetică și valorile creștine fundamentale cu accentul pe impactul lui asupra actului medical.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Aristotel. *Etica Nicomahică*. București: Editura IRI, 1998. 393 p.
2. Beachamp T., Childress J. *Principles of biomedical ethics*. New York: Oxford University Press, 1994. 546 p.
3. Berdiaev N. *Sensul creației*. București: Humanitas, 1992. 350 p.
4. Berlinschi P. Ocrotirea sănătății – problemă globală. Problemele globale contemporane și filosofia dezvoltării locale și regionale. În: *Materialele sesiunii științifice organizate în cadrul Congresului I al filosofilor din Moldova*. Chișinău, 2001, p. 65-66.
5. Berlinschi P. Limitele vieții în viziunea bioeticii. Progresul tehnico-științific, Bioetica și Medicina: probleme de existență umană. În: *Materialele Conferinței a VI-a științifice internaționale, 25-26 aprilie 2001*. Chișinău, 2001, p. 44-45.
6. Berlinschi P., Gramma R. Unele probleme bioetice ale transplantologiei. În: T.N. Țirdea. *Bioetică: origini, dileme, tendințe*. Chișinău: CEP Medicina, 2005, p. 206-216.
7. Bobână G. Aspecte etico-valorice ale raportului știință – societate. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Chișinău, 2010, nr. 1, p. 9-14.
8. Breck J. *Clonarea umană între mit și realitate: o evaluare ortodoxă*. Alba Iulia: Reîntregirea, 2004. 110 p.
9. Breck J. *Darul sacru al vieții: tratat de bioetică*. Cluj-Napoca: Patmos, 2007. 341 p.
10. Breck J., Breck L. *Trepte pe calea vieții: o viziune ortodoxă asupra bioeticii*. București: Sophia, 2007. 280 p.
11. Caldare D. Interpretări privind ființa umană în filosofia lui M. Heidegger și J.-P. Sartre. În: *Omul în lumea contemporană. Materialele Conferinței științifice, 19-20 octombrie 1995*. Chișinău: USM, 1995, p. 28-31.
12. Capcelea V. *Etica în fața provocărilor societății post-moderne*. Bălți: Indigou Color, 2016. 142 p.
13. Coandă S. Reflecții despre valori autentice în filosofia națională. În: *Ecologia, Etica, Morala: Materialele Simpozionului științific internațional, organizat cu ocazia Zilei Biodiversității, 22 decembrie 2000*. Chișinău: Șearec-Com, 2001, p. 55-58.
14. Coandă S. *Valori filosofice naționale în context european*. Chișinău: CEP USM, 2003. 345 p.
15. *Dicționar enciclopedic de filosofie. Filosofia de la A la Z*. București: All Educational, 1999. 576 p.
16. Durand G. *Introduction générale à la bioéthique: histoire, concepts et outils*. Québec: Fides, 2005. 572 p.
17. Documentul sinodal referitor la avort. În: <http://patriarhia.ro/avortul-208/> (vizitat la 12.07.2015).
18. Engelhard H.T. jr. *Fundamentele bioeticii creștine*. Sibiu: Deisis, 2005. 507 p.
19. Eșanu A. Abordarea conceptului de dezvoltare umană durabilă prin prisma bioeticii globale. În: *Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XII-a științifice internaționale, dedicată semicentenarului catedrei Filosofie și Bioetică și jubileului de 70 de ani a prof. universitar, dr. hab. în filosofie Teodor N. Țirdea*. Chișinău: CEP „Medicina”, 2007, p. 120-124.
20. Eșanu A. Cercetarea biomedicală din perspectiva bioeticii globale. În: *Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XVI-a științifice internaționale*. Chișinău: CEP „Medicina”, 2010. p. 87-93.
21. Floca I. *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească. Vol. I*. București: Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990. 576 p.
22. Gramma R. Biocentrism and humanism ideals in Albert Schweitzer's works. In: *Albert Schweitzer Humanism and Peace. The Materials of the International Conference organized by World Albert Schweitzer's Academy*. Warsaw, 2003, p.79-90.
23. Gramma R. Valorile bioetice în educația tinerei generații în condițiile crizei antropoecologice contemporane. În: *Dezvoltarea învățământului filosofic universitar în Republica Moldova. Materialele Conferinței naționale, 12-13 iunie 2008*. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 193-202.
24. Iloaie Ș. *Cultura Vieții: aspecte morale în bioetică*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2009. 218 p.
25. Iloaie Ș. *Relativizarea valorilor morale. Tendințele eticii postmoderne și morala creștină*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2009. 178 p.
26. Mantzaridis G. *Morala creștină: Omul și Dumnezeu, Omul și Semenul. Poziționări și perspective existențiale și bioetice*. București: Bizantină, 2006. 607 p.
27. Mereuță I. *Virtuțile spiritului și umanismului*. Chișinău: Elan INC, 2008. 248 p.

28. Mihailov E. Complexitatea judecării morale: limitele metodelor de decizie și tipuri de contexte. În: Etica aplicată, de la reflecție morală la norme instituționale. București: Editura Universității din București, 2017.
29. Mladin N., Zăgorean I. Teologia Morală Ortodoxă vol. II. Alba Iulia: Reîntregirea, 2003. 355 p.
30. Mureșan V. Etica lui Aristotel. București: Editura Universității din București, 2011. 151 p.
31. Nectarie de Eghina. Morala creștină. Iași: Doxologia, 2013. 473 p.
32. Nistoreanu D. Aspectul etico-moral al clonării. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Probleme medico-biologice, farmaceutice și de sănătate publică. Ediția III, Vol. I. Chișinău: CEP „Medicina”, 2002, p. 645-648.
33. Ojovanu V. Axiologia și medicina: dimensiuni teoretico-metodologice. Chișinău: UASM, 2012. 304 p.
34. Pascaru A. Societatea între conciliere și conflict: cazul Republicii Moldova. Chișinău: Ed. ARC, 2000. 143 p.
35. Pascaru A. Valorile la confluența spațiilor culturale în societate. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău, 2009, nr.1, p.5-15.
36. Popescu L. Bioetica și perspectiva creștină. Brăila: Istros, 2009. 184 p.
37. Petre A. Filosofia valorilor. București: Fundația Regelui Mihai I, 1945. 240 p.
38. Roșca L. Supraviețuirea, moralitatea și potențialul personalității umane: analiză teoretico-metodologică: Monografie. Chișinău: CE UASM, 2007. 329 p.
39. Sgreccia E., Tambone V. Manual de bioetică. București: Arhiepiscopia romano-catolică din București, 2001, 304 p.
40. Troianowski L. Valori estetice: globalizare versus universalitate. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău, 2007, nr. 2, p. 22-28.
41. Troianowski L. Fenomenul culturii de masă la intersecția de milenii: valori și principii. În: Dezvoltarea învățământului filosofic universitar în Republica Moldova. Materialele Conferinței naționale, 12-13 iunie 2008. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 183-193.
42. Țapoc V. Teoria și metodologia științei contemporane: concepte și orientări. Chișinău: CEP USM, 2005. 212 p.
43. Toma d'Aquino. Summa theologica. București: Editura Științifică, 1997. 471 p.
44. Țârdea T. Filosofie și Bioetică: istorie, personalități, paradigme. Chișinău: CEP „Medicina”, 2000. 251 p.
45. Țârdea T. Bioetică: origini, dileme, tendințe. Suport de curs. Chișinău: CEP „Medicina”, 2005. 233 p.
46. Țârdea T. Abordarea traiectorial-noțională a dezvoltării bioeticii: analiză teoretico-metodologică și comparativă. În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Chișinău: Print-Caro, 2011, p. 9-20.
47. Țârdea T. Bioetica: curs de bază. Manual. Chișinău: CEP „Medicina”, 2017. 331 p.
48. Țârdea T. Evoluția nivelurilor metodologice ale eticii tradiționale: abordare sistemică-discursivă și istorico-conceptuală. În: Istorie, spiritualitate, cultură. Dialog și interactivitate. Materialele Conferinței naționale, 22-23 aprilie 2016. Galați: Galați University Press, 2016, p. 94-102.
49. Vianu T. Introducere în teoria valorilor. București: Ed. Albatros, 1997. 134 p.
50. Вековщина С., Кулиниченко В: Биоэтика: начала и основания (Философско-методологический анализ). Киев: Сфера, 2002. 152 с.
51. Гусйнов А. Этика. Москва: Гардарика, 2005. 470 с.
52. Кисельов М. Науковий прогрес в контексті сучасної біологічної етики. В: Второй национальный конгресс по биоэтике с международным участием 29 сентября-2 октября 2004 года, Киев, Украина. Киев, 2004, с. 30-31.
53. Седова Н. Биоэтика как феномен культуры. În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Vol. 2. Chișinău: Print-Caro, 2012, p. 14-19.
54. Цырдя Т. Проблема дефиниции социальной биоэтики: методологические аспекты. În: Актуальні питання сучасної біомедичної етики та деонтології. Матеріали Науково-практичного семінару 14 жовтня 2011. Київ: НАНУ, 2011, с. 40-42.
55. Цырдя Т. Статус, предмет и проблемное поле социальной биоэтики: методологический анализ. În: Биоэтика. Федеральный научно-практический журнал. Волгоград, 2012. № 1, с. 5-11.

LISTA PUBLICAȚILOR ȘTIINȚIFICE ȘI METODICO-DIDACTICE

Articole în diferite reviste științifice din Registrul Național al revistelor de profil:

1. **Banari I.** Repere morale creștine în devenirea bioeticii. În: Revista de filosofie, sociologie și științe politice. Chișinău, 2016, nr. 3 (172), p. 196-201 (impact factor).
1. **Banari I.** Bioetica socială versus valori creștine: perspective de interconexiune. În: Revista de științe ale sănătății din Moldova. Chișinău, 2016, Vol. 10, nr. 4/2016, p. 100-106.
2. **Banari I.** Specificul interpretării bioetice în opinia teologului John Breck. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Vol. II. Probleme actuale de sănătate publică și management. Chișinău, 2012, p. 548-553.
3. **Banari I.** Sensul conceptual al filosofiei și științei în teologia medievală. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Vol. II. Probleme actuale de sănătate publică și management. Chișinău, 2011, p. 412-416.
4. Țîrdea T. N., **Banari I.** Aspectul creștin al raportului om-natură în contextul principiilor metodologice ale bioeticii. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Vol. II. Probleme actuale de sănătate publică și management. Chișinău, 2010, p. 433-437.
5. **Banari I.** Problema procreării în gândirea patristică: analiză etico-filosofică. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Vol. II. Probleme actuale de sănătate publică și management. Chișinău, 2009, p. 379-382.
6. **Banari I.** Bioetica și morala creștină: tendințe și corelații. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Vol. II. Probleme actuale de sănătate publică și management. Chișinău, 2008, p. 187-192.
7. **Banari I.** Procesul secularizării societății contemporane în contextul bioeticii. În: Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Vol. I. Probleme actuale de sănătate publică și management. Chișinău, 2007, p. 339-344.

Articole în culegeri științifice internaționale:

8. **Banari I., Banari M.** Conceptualizarea valorilor creștine în cadrul abordărilor bioetice: aspecte teoretico-metodologice. În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Red. resp. Teodor N. Țîrdea. Chișinău: Print-Caro, 2012, p. 73-77.
9. **Banari I.** Repere metodologice ale axiologiei creștine în cercetările bioetice. În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Red. resp. Teodor N. Țîrdea. Chișinău: S.n., 2011, p. 88-92.

Materiale la forumurile științifice internaționale:

10. **Banari I.** Implicații ale valorilor creștine în procesul implementării bioeticii medicale: momente de interconexiune. În: Historical regions and Euro-regions at the Lower Danube: social-political, economic and cultural interconnections: international conference: 27 March 2015, Galați. Ed. Rarița Mihail. Galați: Galați University Press, 2015, p. 115-123.
11. **Banari I.** Rolul înaintașilor în consolidarea culturii spiritual-morale: similitudini civilizatoare. În: Teologie și Educație la Dunărea de Jos. Fascicula XII. Galați: Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2013, p. 588-596.
12. **Banari I.** Îngrijirea paliativă în cadrul civilizațional: studiu teologico-bioetic. În: Teologie și educație la Dunărea de Jos. Fascicula XI. Galați: Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2012, p. 446-46.
13. **Banari I.** Dimensiunile valorilor creștine din perspectiva bioeticii în cercetările biomedicale. În: Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XVI-a științifice internaționale, 12-13 noiembrie 2010. Red. resp. Teodor N. Țîrdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2010, p. 49-51.
14. **Banari I.** Problematika bioeticii în interpretarea lui H. Tristram Engelhard jr. În: Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XVI-a științifice internaționale, 12-13 noiembrie 2010. Red. resp. Teodor N. Țîrdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2010, p. 72-75.
15. **Banari I.** Perspectiva universală a valorilor creștin-ortodoxe și evaluarea lor bioetică. În: Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XIV-a științifice internaționale, 10-11 aprilie 2009. Red. resp. Teodor N. Țîrdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2009, p. 136-139.

16. **Banari I.** Problematika bioeticii în interpretarea teologilor creștini. În: Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XIII-a științifice internaționale, 26-27 martie 2008. Red. resp. Teodor N. Țirdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2008, p. 28-33.
17. **Banari I.** Unele imperative teologice din perspectiva bioeticii. În: Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XII-a științifice internaționale, 28-29 august 2007. Red. resp. Teodor N. Țirdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2007, p. 126-128.
18. **I. Banari.** Dimensiunile moralei creștine și imperativele bioetice în practica biomedicală. În: Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XIII-a științifice internaționale, 6-7 martie 2006. Red. resp. Teodor N. Țirdea. Chișinău: CEP „Medicina”, 2006, p. 90-93.
19. **Banari I.** Locul umanismului creștin ortodox în asigurarea integrității Republicii Moldova. În: Prin religie și știință spre pace și umanism. Materialele Conferinței științifico-teologice internaționale, 25-28 octombrie 2006. Red. Responsabil I. Meriuță. Chișinău: Chișinău Prim, 2006, p. 100-104.

Articole în culegeri științifice de lucrări ale conferințelor naționale:

20. **Banari I.** Impactul moral-religios al globalizării. În: Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței științifice consacrate Zilei Mondiale a Filosofiei, 16 noiembrie 2006. Chișinău: Pontos, 2007, p. 255-259.

Teze la forumurile științifice internaționale (peste hotare):

21. **Банарь И.** Почему не существует христианской биоэтики? În: Шостий національний Конгрес з біоетики з міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ: НАН України, НАМН України, МОЗ України, 2016. с. 23-24.
22. **Банарь И., Руснак Д.** Биоэтические отрошения «человек-природа» глазами студентов медицинских специальностей: социологический опрос. În: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции. 19-20 мая 2016 года, г. Минск, Республика Беларусь. Под ред. В.И. Дуная, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭУ им. А.Д. Сахарова, 2016, с. 298–299.
23. **Банарь И.** Единство социальных и теоретических факторов в процессе применения биоэтики в медицинской практике. În: Сахаровские чтения 2015 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 15-й международной научной конференции, 21-22 мая 2015 года, г. Минск, Республика Беларусь. Под ред. В.И. Дуная, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭУ им. А.Д. Сахарова, 2015, с. 318–319.
24. **Банарь И.** Биоэтические нормы в формировании юридического пространства: теоретико-компаративный анализ. În: Сахаровские чтения 2015 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 15-й международной научной конференции, 21-22 мая 2015 года, г. Минск, Республика Беларусь. Под ред. В.И. Дуная, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭУ им. А.Д. Сахарова, 2015, с. 319–320.
25. **Банарь И.** Социальная биоэтика и христианская мораль: проблемы взаимодействия. În: Сахаровские чтения 2014 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 14-й международной научной конференции, 29-30 мая 2014 года, г. Минск, Республика Беларусь. Минск: МГЭУ им. А.Д.Сахарова, 2014, с. 281.
26. **Банарь И.** Роль христианских ценностей в биомедицинской практике: проблемы взаимодействия. În: П'ятий національний Конгрес з біоетики з міжнародною участю, 23-25 вересня 2013. Київ, Україна. Київ: НАН України, НАМН України, МОЗ України, 2013, с. 55.
27. **Банарь И.** Технологизация современного общества в контексте христианской морали. În: Матеріали I Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Формування нового світогляду як основа стратегії сталого розвитку» присвяченої 150-річчю з дня народження академіка, першого президента Української Академії наук Володимира Івановича Вернадського (14-16 березня 2013 року). Львів: Видавництво РВВ НЛТУ України, 2013, с.110-112.

ADNOTARE

BANARI Ion, „Bioetica în raport cu valorile creștine fundamentale: analiză teoretico-metodologică”, teză de doctor în filosofie, la specialitatea 632.01–etică și Bioetică, Chișinău, 2018.

Structura tezei: introducere, trei compartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 225 titluri, 130 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 22 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: bioetică, teologie creștină, valoare, valoare creștină, creștin, știință, biomedicină, medicină, supraviețuire, act medical, medic, pacient.

Domeniul de studiu: Etică și Bioetică.

Scopul tezei constă în conceptualizarea și promovarea conexiunii bioetică-valoare creștină fundamentală atât în cadrul cercetărilor biomedicale și actului medical, cât și în practica socială.

Obiectivele lucrării: a elucida concepțiile fundamentale existente în literatura de specialitate (filosofie, etică, etică aplicată, bioetică, teologie) cu privire la interacțiunea dintre bioetică și valorile creștine fundamentale; a stabili suportul conceptual și metodologic al conexiunii bioetică-valoare creștină fundamentală; a determina spațiul și sensul constitutiv al valorilor creștine atât în bioetică, cât și în societatea contemporană; a caracteriza din punct de vedere structural valorile creștine fundamentale implicate în practica bioetică; a stabili elementele de acomodare a bioeticii la factorul religios creștin și, viceversa, bioetizarea lui; a aborda problema privind necesitatea bioeticii sociale în interconexiunea dintre etica viului și valoarea creștină fundamentală.

Noutatea și originalitatea științifică. *Noutatea științifică* a tezei rezidă în promovarea unei viziuni de ansamblu, sintetice și interdisciplinare, în abordarea complexă a interacțiunii dintre bioetică și valorile creștine fundamentale, pentru a determina impactul lor asupra actului medical contemporan. Teza propune o structurare și clasificare novatoare a valorilor creștine fundamentale, fiind conturat un nou domeniu filosofico-teologic – *axiologia creștină*, distingându-se astfel instrumentarul teoretic de interacțiune a ei cu bioetica. Dat fiind faptul că în spațiul autohton există anumite deficiențe de cunoștințe bioetice și o criză a eticii aplicate în procesul administrării actului medical, autorul propune mecanisme ce au drept suport repere bioetice și teologice, pentru a realiza ghiduri de bioetică care să conțină aspecte morale în diferite situații profesionale. Motivul invocat rezidă în faptul că actualmente această problemă nu ține doar de calitățile individuale ale personalului medical, dar și de factorii sociali, din afara spitalului, care se dovedesc a fi decisivi în promovarea sănătății populației. Inovația lucrării constă și în faptul că autorul prezintă modele practice de antrenare a reprezentanților eclesiastici în consilierea persoanelor implicate și afectate de noile posibilități medicale, ținând cont de conservatorismul irațional manifestat de unii reprezentanți ai cultului religios.

Originalitatea studiului consistă în conceperea și prezentarea de către autor în calitate de fapt inedit a oportunității metodologice a bioeticii sociale, a procesului de bioetizare și de adaptare a bioeticii la socium în general și la comunitatea creștină, în particular.

Problema științifică importantă soluționată în cadrul cercetării realizate își găsește exprimarea în abordarea valorilor creștine raportate la sferele activității umane, în general, și la activitatea biomedicală, în mod special. Accentul se plasează pe ideea că motivul crizei spiritual-morale a societății contemporane constă în secularizarea exagerată și în abordările cu accent pronunțat, uneori subiective, ale unor teologi creștini vizavi de noile inovații și practici științifice, fapt ce permite racordarea valorilor creștine cu practica medicală prin instrumentarul conceptual și metodologic al bioeticii sociale.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării consistă în realizarea studiului în activitatea medicală, cu tendință interdisciplinară, dedicat valorilor creștine fundamentale și conceput în cadrul unitar al bioeticii. Acest fapt se exprimă prin: prezentarea sensului conceptual al valorilor creștine; oferirea unei varietăți teoretice a spectrului valoric creștin în analizele bioetice; lansarea viziunii optime de prezentare structurală a cadrului axiologic creștin; relevarea celor mai evidente, la moment, registre de valori creștine implicate în analiza bioetică. Lucrarea conține un specific teoretico-practic interdisciplinar care cuprinde: elaborarea unor studii științifice de rigoare în care se vor dezvolta ideile expuse în teză pentru soluționarea unor probleme din societatea contemporană și activitatea medicală, pentru aprofundarea studiilor în domeniul axiologiei, bioeticii, eticii etc.

Implementarea rezultatelor științifice. Lucrarea constituie un punct de reper atât în activitatea didactică, cât și în cea practică, un suport solid în activitatea medicală și în cercetările biomedicale.

ANNOTATION

BANARI Ion, "Bioethics in relation to the fundamental Christian values: theoretical-methodological analysis", PhD thesis in philosophy, at the speciality 632.01-Ethics and Bioethics, Chisinau, 2018.

Structure of the thesis: introduction, three compartments, general conclusions and recommendations, bibliography from 225 titles, 130 pages of basic text. The obtained results are published in 22 scientific papers.

Key words: bioethics, Christian theology, value, Christian value, Christian, science, biomedicine, medicine, survival, medical act, physician, patient.

Field of study: Ethics and Bioethics.

The aim of the thesis is to conceptualize and promote the connection bioethics - fundamental Christian value both in biomedical research and medical act, as well as in social practice.

Objectives: to elucidate the fundamental concepts existing in the literature (philosophy, ethics, applied ethics, bioethics, theology) regarding the interaction between bioethics and Christian values; to establish the conceptual and methodological support of the connection bioethics - fundamental Christian value; to determine the space and the constitutive meaning of Christian values in both bioethics and contemporary society; to characterize from a structural point of view the fundamental Christian values involved in bioethical practice; to establish the accommodation elements of bioethics to the Christian religious factor and, vice versa, to bioethify it; to address the issue regarding the necessity of social bioethics in the interconnection between the ethics of the living and the fundamental Christian value.

Scientific novelty and originality. *The scientific novelty* of the thesis resides in promoting an overall, synthetic and interdisciplinary vision in the complex approach of the interaction between bioethics and the fundamental Christian values in order to determine their impact on the contemporary medical act. The thesis proposes an innovative structure and classification of Christian values, with a new philosophical-theological field - Christian axiology, thus distinguishing the theoretical instrument of its interaction with bioethics. Given the fact that in the local space there are certain deficiencies in bioethical knowledge and a crisis of the ethics applied in the process of administering the medical act, the author proposes mechanisms that have as support bioethical and theological landmarks, in order to achieve bioethics guides that contain moral aspects in different professional situations. The reason invoked lies in the fact that this problem is at present not just about the individual qualities of the medical staff, but also by social factors outside the hospital, which prove to be decisive in promoting the health of the population. The innovation of the paper is also that the author presents practical models for engaging ecclesiastical representatives in counseling those involved and affected by new medical possibilities, taking into account the irrational conservatism manifested by some representatives of the religious cult.

The originality of the study consists in the design and presentation by the author as a novelty of the methodological opportunity of social bioethics, the process of bioethisation and adaptation of bioethics to socium in general and to the Christian community in particular.

The important scientific problem solved in the research finds expression in the approach to Christian values related to the spheres of human activity and to biomedical activity. The emphasis is placed on the idea that the reason for the spiritual-moral crisis of contemporary society lies in the exaggerated secularization and in the sometimes subjective accentuated approaches of some Christian theologians towards new innovations and scientific practices, which allows the connection of Christian values with medical practice through the conceptual and methodological tools of social bioethics.

The theoretical significance and the applicative value of the paper consist in the realization of the study in medical activity, with an interdisciplinary tendency, dedicated to Christian values and conceived in the unitary framework of bioethics. This is expressed by: the presentation of the conceptual meaning of Christian values; providing a theoretical variety of Christian value spectrum in bioethical analyzes; launching the optimal vision of structural presentation of the Christian axiological framework; revealing the most obvious, at the moment, charts of Christian values involved in the bioethical analysis. The thesis contains an interdisciplinary theoretical and practical specific, which includes: elaboration of scientific studies in which the ideas presented in the thesis will be developed for solving problems in contemporary society and medical activity, for deepening studies in the field of axiology, bioethics, etc.

Implementation of scientific results. The thesis is a landmark in both didactic and practical activity, a solid support in medical activity and in biomedical research.

РЕЗЮМЕ

БАНАРЬ Ион, „Биоэтика в соотношении с фундаментальными христианскими ценностями: теоретико-методологический анализ”, кандидатская диссертация по философии, по специальности 632.01– Этика и Биоэтика, Кишинев, 2018.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография включает 225 названий, основной текст составляет 130 с. Результаты опубликованы в 22 работах.

Ключевые слова: биоэтика, христианская теология, ценность, христианская ценность, научная, биомедицина, медицина, выживание, медицинский акт, врач, пациент.

Область исследования. Данная работа относится к разделу Этика и Биоэтика.

Цель работы состоит в концептуализации и продвижении соотношения биоэтики и фундаментальных христианских ценностей, в проведении биомедицинских исследований и медицинского акта в рамках социальной практики.

Задачи исследования: выявление основных концепций существующих в специализированной литературе относящихся к взаимодействию между биоэтикой и фундаментальными христианскими ценностями для выявления и их влияния на современный медицинский акт; установление концептуальной и методологической поддержки взаимосвязи между биоэтикой и христианскими ценностями, определение конститутивного смысла и пространства христианских ценностей как включенных в биоэтику, так и в современном обществе; профилировать разнообразие христианских ценностей в периметр биоэтики; характеристика с точки зрения биоэтики структуры фундаментальных христианских ценностей включенных в практике биоэтики; анализ и делимитация форм проявления христианских ценностей в современной биомедицинской практике; установление элементов приспособления биоэтики к религиозному христианскому фактору и наоборот, его биоэтизация; рассмотрение проблем необходимости социальной биоэтики во взаимоотношении между этикой живого и фундаментальными христианскими ценностями.

Новизна и научная оригинальность. *Новизна* диссертации состоит в том, что проводится целостная концепция, синтетическое и междисциплинарное исследование, комплексная трактовка взаимодействия фундаментальных христианских ценностей для определения их влияния на современный медицинский акт. Включение ее комплекса исследований в целостную картину позволяет видение центральной проблемы исследования, взаимодействия между биоэтикой и христианскими ценностями – разъяснение общей специфики биоэтики и этих ценностей в биомедицинских исследованиях и в медицинском акте социальной практики. Диссертация предлагает новую структуризацию и классификацию фундаментальных христианских ценностей через определение новой философско-теологической отрасли – христианской аксиологии, путем выявления отчетливого теоретического инструментария и его взаимодействия с биоэтикой. Исходя из того, что в национальном пространстве существует определённый дефицит биоэтических знаний и кризис прикладной этики в процессе администрирования медицинского акта, диссертация предлагает механизмы которые имеют биоэтические и теологические основания для реализации биоэтических гидов которые содержат моральные аспекты в разных профессиональных ситуациях, потому что сегодня данная проблемы не относится только к индивидуальным качествам медицинского персонала, но и к социальным факторам, которые находятся за пределами больниц, являющимися решающими в продвижении здоровья населения. Новизна работы состоит и в том, что автор предлагает практические методы включения представителей церкви в процессе консультирования лиц включенных и пострадавших в связи с новыми медицинскими возможностями, имея в виду иррациональный консерватизм который проявляется у отдельных представителей религиозного культа. *Оригинальность работы* состоит в том, что автор понимает и представляет как своеобразный факт методологические возможности социальной биоэтики, процесс биоэтизации и приспособления к социуму вообще, и к христианской общности, в частности.

В процессе исследования была решена важная научная проблема, которое находит свое отражение трактовке христианских ценностей относительно сфер человеческой деятельности вообще и в биомедицинской деятельности, в частности. Акцент ставится на идею, что причиной духовно-морального кризиса современного общества состоит в чрезмерной секуляризации и в подходах с выраженным акцентом, которые присущи некоторым христианским теологам, имеющий нередко субъективный характер, относительно новых инноваций и научных практик, что позволяет соединять христианские ценности с медицинской практикой через концептуальный и методологический инструментарий социальной биоэтики.

Теоретическая значимость и прикладное значение диссертации состоит в том, что в процессе проведения исследований медицинской деятельности, исходя из междисциплинарной направленности, посвященной фундаментальным христианским ценностям проявляется целостная концепция биоэтики. Этот факт проявляется в: преподнесение концептуального смысла христианских ценностей, представлении теоретической вариативности христианского ценностного спектра в биоэтических исследованиях, распространении оптимального видения структурного представления рамок христианской аксиологии, выведении самого очевидного на данный момент реестра христианских ценностей, включенных в биоэтический анализ. Работа имеет междисциплинарный теоретико-практический характер, содержит разработку научных исследований для решения некоторых проблем современного общества и медицинской деятельности, для углубления исследований в области аксиологии, биоэтики, этики и т.д.

Внедрение научных результатов. Работа составляет основу как в дидактической деятельности, так и в практической медицинской работе и в осуществлении биомедицинских исследований.

BANARI ION

**BIOETICA ÎN RAPORT CU VALORILE CREȘTINE FUNDAMENTALE:
ANALIZĂ TEORETICO–METODOLOGICĂ**

632.01–ETICĂ ȘI BIOETICĂ

Autoreferatul tezei de doctor în filosofie

Aprobat spre tipar: 23.05.2018
Hârtie ofset.
Coli de tipar: 2,10

Formatul hârtiei A4
Tipar digital. Tiraj 100 ex.
Comanda nr. 36

Tipografia „PRINT-CARO”,
str. Astronom Nicolae Donici 14, mun. Chișinău, MD-2049
tel. 85-33-86